

Wijkraadpleging Utrecht Oost: *Ouder wonen in Oost*

Utrecht, mei 2010

M.M. Hootsen, MSc

G.D. Bos, MSc

labyrinth Onderzoek & Advies

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de Wijkraad Oost

© Copyright 2010, Labyrinth Onderzoek & Advies
Ondiep Zuidzijde 6
3551 BW Utrecht

T: 030 2627191
E: info@labyrinthonderzoek.nl
W: <http://www.labyrinthonderzoek.nl>

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag - door iemand anders dan de opdrachtgever - worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	4
INLEIDING	7
AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK	7
ONDERZOEKSAANPAK EN RESPONS	8
REPRESENTATIVITEIT VAN HET ONDERZOEK.....	9
LEESWIJZER.....	10
1 DE WONING	11
INLEIDING.....	11
1.1 GEZINSSAMENSTELLING EN WOONDUUR	11
1.2 WONINGTYPE, EIGENDOMSSITUATIE EN PRIJSKLASSE: HUIDIGE SITUATIE EN BEHOEFTE	12
1.3 AANTAL KAMERS EN WOONOPPERVLAKTE: HUIDIGE SITUATIE EN BEHOEFTE.....	16
1.4 FYSIEKE KENMERKEN WONING: HUIDIGE SITUATIE EN BEHOEFTE.....	17
1.5 TEVREDENHEID WONING	19
2 (ZORG) VOORZIENINGEN EN OMGEVING	21
INLEIDING.....	21
2.1 GEZONDHEIDSTOESTAND	21
2.2 GEBRUIK ZORGMOGELIJKHEDEN AAN HUIS.....	22
2.3 VOORZIENINGEN IN DE WOONOMGEVING	22
2.4 EISEN AAN DE WONING EN WOONOMGEVING BIJ TOENEMENDE ZORGVRAAG	24
2.5 BEREIDHEID TOT INVESTERING IN SENIORENHUISVESTING	25
3. VERTREKKERS OF BLIJVERS?.....	27
INLEIDING.....	27
3.1 HUIDIGE VERHUISPLANNEN	27
3.2 VERHUISPLANNEN EN AFWEZIGHEID WOONWENSEN WONING	27
3.3 ACHTERGRONDKENMERKEN POTENTIËLE VERHUIZERS	29
4. VERDIEPENDE FOCUSGROEPEN	31
SAMENVATTING / CONCLUSIES	35
5. ADVIES.....	38
HOOFDCONCLUSIE	38
AANBEVELINGEN.....	38
BIJLAGE 1: ACHTERGRONDGEGEVENS RESPONDENTEN.....	39

Samenvatting

Eind 2009 en begin 2010 heeft onderzoeksbureau Labyrinth in opdracht van de Wijkraad Oost onderzoek gedaan naar de behoefte van senioren in Utrecht Oost wat betreft hun woonsituatie en woonwensen. Het onderzoek omvat zowel een kwantitatief als een kwalitatief deel. Tijdens het kwantitatieve deel van het onderzoek, is er een gestratificeerde steekproef getrokken onder senioren in Oost. Om te zorgen voor een evenredige verdeling van de subpopulaties is binnen deze steekproef onderscheid gemaakt tussen volgende leeftijdscategorieën: (1) 55-64 jaar, (2) 65-74 jaar en (3) 75+ alsook de volgende subwijken: (1) Abstede en Gansstraat, (2) Oudwijk en Buiten Wittevrouwen en (3) Wilheminapark en Rijnsweerd. In totaal zijn er 441 senioren in Oost die de kwantitatieve vragenlijst hebben ingevuld. Hiervan zijn 301 senioren face-to-face benaderd door het interviewteam van Labyrinth en zijn er 140 senioren die de vragenlijst via internet ingevuld hebben. Daarnaast hebben er twee aanvullende focusgroepen plaatsgevonden, met in totaal 18 senioren die woonachtig zijn in Utrecht Oost.

Algehele tevredenheid

Senioren in Utrecht Oost blijken over het algemeen (zeer) tevreden zijn over diverse onderdelen van hun huidige woning. Dit blijkt uit de hoge rapportcijfers die worden uitgedeeld over diverse aspecten van de woning. Voor de grootte van de woning wordt de hoogste waardering gegeven. Daarnaast wordt de woning als geheel en de uitstraling van de woning bijzonder hoog gewaardeerd. Dit geldt ook, hoewel in iets mindere mate, voor het balkon en/of de tuin en het aantal kamers in de woning, gevolgd door de ruime tevredenheid over het onderhoud van de woning, de keuken en het sanitair/de badkamer. De senioren zijn dus tevreden over hetgeen wél aanwezig is in hun woning. Dit betekent echter niet dat zij bepaalde wooneisen missen in hun huidige woning.

Woningkenmerken

Driekwart van de senioren woont op dit moment in een eengezinswoning. Dit woningtype is ook het populairst onder de bewoners; meer dan de helft van de senioren wil graag in een eengezinswoning wonen. Desondanks blijkt juist de eengezinswoning het type woning te zijn waar (relatief) de meeste senioren vanaf willen. Het appartement en de (semi)-zelfstandige seniorenwoning winnen het meest aan populariteit. De 'geïnteresseerden' in deze woningtypes wonen hier op dit moment veelal (nog) niet. We kunnen dus concluderen dat er een groep van ongeveer 1.300 senioren is die op dit moment in eengezinswoning woont, maar eigenlijk liever in een (semi)-zelfstandige seniorenwoning of appartement zouden wil wonen.

Opvallend genoeg hebben de senioren binnen de categorie 'modaal of beneden modaal' relatief veel behoefte aan een (semi-) zelfstandige seniorenwoning (700 senioren), terwijl de groep 'boven modaal' veel vaker behoefte heeft aan een eengezinswoning (1.550 senioren). Wellicht hangt dit samen met de (financiële) mogelijkheid die de groep 'boven modaal' heeft om aanpassingen in en om het huis te realiseren om zo lang mogelijk in hun huidige (eengezins)woning te kunnen blijven wonen.

De senioren wonen op dit moment gemiddeld genomen in grote huizen met een gemiddeld woonoppervlak van 135 m². Maar liefst 2.900 senioren in Oost wonen in een woning die groter is dan 100 m². Ook het gemiddeld aantal kamers van de woningen van de senioren is met 5,3 kamers groot te noemen. Er is echter lang niet altijd behoefte aan een huis van dergelijke omvang en met zoveel kamers. Het gewenste aantal kamers is gemiddeld 4,5 en het gemiddeld gewenste woonoppervlak is 117 m². De senioren zijn dus wel bereid om iets aan woonoppervlak en aantal kamers in te leveren, maar erg groot is het verschil tussen de huidige situatie en de behoefte gemiddeld genomen niet. Het verschil in woonwens wat betreft gewenst woonoppervlak en aantal kamers tussen de groep 'modaal of beneden modaal' en de groep 'boven modaal' is wel opvallend groot. De eerstgenoemde groep heeft gemiddeld genomen behoefte aan een woning met 3,7 kamers en een woonoppervlak van 78 m², terwijl de groep 'boven modaal' een woning met 5,3 kamers en een woonoppervlak van 180 m² wenst.

Bijna de helft van de senioren in Oost (zo'n 2.000 personen) heeft behoefte aan een gelijkvloerse woning, waarbij (logischerwijs) zowel de slaapkamer als de badkamer zich op dezelfde

etage bevinden. Helaas heeft slechts een kwart van de senioren (1.200 mensen) op dit moment een gelijkvloerse woning en is er een groep van meer dan een vijfde die op dit moment niet over een gelijkvloerse woning beschikt (nog zo'n 1.000 senioren), terwijl zij hier op dit moment wel behoefte aan hebben. Ook de toegankelijkheid voor een rolstoel of rollator is voor veel senioren (een derde, oftewel 1.400 personen) wenselijk. Daarnaast heeft een kwart (1.200) van de senioren een aangepaste badkamer als woonwens en is voor nagenoeg een zesde van de senioren (760) de aanwezigheid van een traplift van belang. Ook bij deze aspecten valt op dat het aandeel senioren dat behoefte heeft aan dergelijke aspecten in de woning hoger is dan het aandeel senioren dat hier in de huidige situatie ook al over beschikt. Minimaal 450 bewoners (één op de 10) beschikt in de huidige situatie niet over deze faciliteiten terwijl zij hier wel behoefte aan hebben. De toegankelijkheid voor een rolstoel vormt een uitzondering op het voorgaande. Opvallend genoeg is het aandeel senioren dat beschikt over een woning die toegankelijk is voor een rolstoel lager dan de groep respondenten die hier behoefte aan hebben. Desondanks blijkt alsnog bijna een op de zeven senioren (600 personen) juist geen woning te hebben die toegankelijk is voor een rolstoel/rollator, terwijl zij hier wel behoefte aan hebben. Uit bovenstaande kunnen we concluderen dat er een discrepantie is wat betreft de verdeling van woningen met de nodige faciliteiten die het wonen voor senioren vergemakkelijken over de groep senioren die hier daadwerkelijk behoefte aan hebben.

Eisen (zorg) voorzieningen in de woonomgeving huidige situatie

Senioren hebben veelal behoefte aan verschillende voorzieningen in hun woonomgeving. Vooral de aanwezigheid van winkels, groen en een ziekenhuis zijn belangrijke wooneisen. We kunnen concluderen dat de aanwezigheid van verschillende (zorg) voorzieningen in de omgeving een belangrijke wooneis voor de senioren is. Zij willen het liefst alle faciliteiten, van winkels en openbaar vervoer tot zorginstellingen, in hun nabije hebben. De aanwezigheid van deze faciliteiten in Oost wordt bijzonder gewaardeerd en dit blijkt voor hen een van de twee hoofdredenen (samen met het opgebouwde sociale netwerk in Oost), om niet uit Oost weg te willen. Daarnaast kwam aan het licht dat het voor senioren erg belangrijk blijkt te zijn om in een woonomgeving te wonen met een mix aan bewoners van jong tot oud, wat (impliciet) ook een belangrijke wooneis voor de senioren is.

Eisen woning en woonomgeving indien zorgvraag toeneemt

In het geval de zorgvraag van de senioren toe zal nemen, blijft het zo lang mogelijk behouden van de zelfstandigheid de belangrijkste wooneis voor de senioren. Slechts 7% zou kiezen voor professionele en persoonlijke zorg in een onzelfstandige woning (zo'n 300 senioren). Wat betreft de woning zelf blijken aanpassingen in en om het huis en een gelijkvloerse woning voor ruim driekwart van de senioren belangrijk gevonden te worden indien de zorgvraag toeneemt. Wat betreft de eisen aan de omgeving blijkt dat de nabijheid van winkels, de bereikbaarheid, de nabijheid van zorgvoorzieningen en groen in de omgeving bijzonder belangrijk is voor senioren. Daarnaast is de wooneis om in Utrecht Oost te blijven wonen voor driekwart van de senioren erg belangrijk. De nabijheid van welzijnsactiviteiten bij een toenemende zorgvraag blijkt slechts voor een derde van de senioren belangrijk gevonden te worden.

Verhuisgeneigdheid

Uit het kwantitatieve deel van het onderzoek bleek dat 1.050 senioren in Oost (eventueel) bereid zijn te verhuizen (22%) en dat slechts een zeer beperkt deel hiervan al actief op zoek is naar een woning (slechts 150 personen). Gecombineerd met de lange woonduur in hun huidige woning (gemiddeld maar liefst 26 jaar!) kan wellicht geconcludeerd worden dat senioren in Oost 'huiverig' zijn om te verhuizen. Ze zijn als het ware 'vastgeroest' in hun huidige woning.

Desondanks geven de resultaten uit het kwalitatieve deel van het onderzoek aan dat het aandeel potentiële verhuizers wellicht groter is. De senioren willen wel verhuizen, maar gezien het (extreem) lage aanbod van seniorenwoningen in Oost gecombineerd met het feit dat zij veelal niet uit Oost willen verhuizen, is hun wooneis onrealistisch. Driekwart van de senioren wil niet uit Oost verhuizen. Belangrijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van alle benodigde faciliteiten in Oost en het jarenlange opgebouwde sociale netwerk. Op basis van deze onrealistische wooneis kiezen zij er hierdoor voor om niet te verhuizen. We kunnen dus (met enige voorzichtigheid) concluderen dat er wel een behoorlijke groep senioren is die zou willen verhuizen, maar dat zij zich hierin belemmerd voelen door de huidige woningmarktsituatie in Oost.

Tweederde van de groep 'potentiële verhuizers' mist op dit moment een fysiek aspect in zijn of haar woning. Bovendien blijkt de groep senioren die een faciliteit mist in de huidige woonsituatie relatief vaker geneigd om te verhuizen. We kunnen hieruit (voorzichtig) concluderen dat de reden om te verhuizen vaak veroorzaakt wordt doordat de huidige woning niet meer passend is.

Investeren

Uit het kwantitatieve deel van het onderzoek bleek dat een derde van de senioren die in een seniorenwoning zouden willen wonen, bereid is om te investeren in een seniorenwoning met een hoog comfort- en voorzieningenniveau. Daarnaast is er nog een groep van nagenoeg dezelfde omvang die misschien bereid is tot deze investering. De bereidheid tot investering indien de gemeente hierin praktische ondersteuning zou bieden bleek een gering verschil te maken in de investeringsbereidheid van de senioren. Desondanks kwam tijdens de verdiepende focusgroepen naar voren dat, waar het gaat om verbouwingen in en om het huis, veel onduidelijkheid is over de ondersteuningsmogelijkheden die de gemeente kan bieden. Daarnaast kwam ook aan het licht dat senioren, binnen hun financiële mogelijkheden, best bereid zijn om extra investeringen te doen. Wellicht zal de verbetering van het communiceren van de mogelijkheden van (praktische) ondersteuning door de gemeente een positieve invloed kunnen hebben op hun investeringsbereidheid.

Inleiding

Aanleiding van het onderzoek

Om de burger meer invloed te geven op gemeentelijk beleid, is in 2002 in Utrecht het wijkradenstelsel ingevoerd. Iedere wijkraad bestaat uit een vrijwillige bewoners, ondernemers en belanghebbenden uit de wijk en geeft gevraagd en ongevraagd advies aan het gemeentebestuur over zaken die de wijk aangaan. Ieder jaar mag een wijkraad een wijkraadpleging uitvoeren waarbij bewoners worden geconsulteerd over een of meerdere specifiek(e) onderwerp(en). De wijkraad van Utrecht Oost heeft besloten dat in 2009 de wijkraadpleging over de huisvesting van senioren (55+) in Utrecht Oost moet gaan.

De wijkraad van Utrecht Oost heeft geconstateerd dat er te weinig passende woonruimte beschikbaar is voor senioren uit deze wijk. Een aanzienlijke groep senioren woont bijvoorbeeld in relatief grote en oudere woningen die niet zijn toegespitst op de behoeften van senioren. Daarnaast is het aanbod in de wijk van seniorenappartementen schaars en biedt het aanbod van bejaardenwoningen weinig comfort.

Volgens de wijkraad leidt deze situatie tot twee knelpunten:

1. Senioren moeten voor passende woonruimte noodgedwongen de eigen wijk verlaten.
2. De doorstroom op de woningmarkt in Utrecht Oost laat te wensen over.

Op dit moment ontbreekt het echter nog aan duidelijke gegevens over de specifieke woonsituatie en woonwensen van senioren in Utrecht Oost. Om bovengenoemde constatering van de wijkraad kracht bij te zetten en een verdiepingsslag te maken in het achterhalen van de daadwerkelijke woonwensen van senioren rondom huisvesting, is nader onderzoek gewenst. Middels deze wijkraadpleging beoogt de wijkraad meer inzicht te verkrijgen in het vraagstuk omtrent seniorenhuisvesting in Utrecht Oost. Het hoofddoel van deze wijkraadpleging luidt dan ook als volgt:

De huisvestingsbehoeften van senioren in Utrecht Oost in kaart brengen.

De behoeften van senioren in Utrecht Oost met betrekking tot huisvesting moeten daartoe zowel cijfermatig (kwantitatief) als kwalitatief inzichtelijk gemaakt worden. Het achterliggende doel van dit onderzoek is dat de wijkraad op basis van deze wijkraadpleging een onderbouwd advies wil schrijven richting de gemeente omtrent de huisvestingproblematiek van senioren in Utrecht Oost.

Uit de doelstelling kunnen de volgende (deel)vragen gedestilleerd worden:

3. Hoe tevreden zijn de senioren in Utrecht Oost met hun huidige woning?
4. Aan welke eisen moet de seniorenhuisvesting nu en in de toekomst voldoen?
5. Welk deel van de senioren in Utrecht Oost wil op dit moment verhuizen omdat de huidige woning niet (meer) passend is?
6. Is er een groep (vermogende) senioren die wil investeren in seniorenwoningen met een hoog comfort- en voorzieningenniveau?

Onderzoeksaanpak en respons

Het onderzoek is zowel kwantitatief als kwalitatief van aard. Het kwantitatieve deel verschaft betrouwbare cijfers over de huisvestingsbehoeften van senioren in Oost. Het kwalitatieve deel gaat in detail in op de belevingswereld van senioren aangaande hun huidige en gewenste woonsituatie. Deze combinatie van methoden leidt tot een feitelijk overzicht van de problematiek dat kleur krijgt door het belichten van persoonlijke ervaringen.

Kwantitatief deel: face to face interviews

De doelgroep van het onderzoek bestaat uit bewoners van 55 jaar en ouder uit de wijken (1) Abstede en Gansstraat, (2) Oudwijk en Buiten Wittevrouwen en (3) Wilhelminapark en Rijnsweerd. In totaal wonen er in Utrecht Oost 29.487 inwoners, waarvan 4.767 55-plussers die de onderzoekspopulatie van dit onderzoek vormen (WistUData Gemeente Utrecht, 2010).

Om deze mensen te bereiken, is ervoor gekozen een steekproef te trekken van 1600 senioren en de senioren 'face to face' te benaderen. In de maanden december 2009 en januari en februari 2010 heeft het kwantitatieve deel van het onderzoek plaatsgevonden, wat heeft geleid tot 301 afgenomen interviews. Tevens heeft er in december een aanvullend internetonderzoek plaatsgevonden met dezelfde vragenlijst onder senioren in Oost. Dit aanvullende onderzoek heeft een respons van 140 vragenlijsten opgeleverd, wat resulteert in een totaal van 441 ingevulde vragenlijsten.

Om ervoor te zorgen dat senioren van een bepaalde leeftijdscategorie of uit een bepaalde subwijk onevenredig sterk vertegenwoordigd zouden zijn in de steekproef is er van tevoren onderzocht hoe groot het aandeel van deze groepen in de gehele populatie senioren in Oost is. Hierbij is gekeken naar leeftijd en subwijk. De steekproef zou een vertekend beeld kunnen geven van de gehele populatie senioren in Oost indien bepaalde subwijken of mensen van een bepaalde leeftijdscategorie te sterk vertegenwoordigd zouden zijn. Om dit te voorkomen zijn er drie leeftijdsgroepen onderscheiden: (1) 55-64 jaar, (2) 65-74 jaar en (3) 75+. Daarnaast zijn de hiervoor beschreven drie groepen van wijken onderscheiden. Op basis van het aandeel van de gehele populatie senioren in Utrecht Oost in deze leeftijdsgroepen en wijken is er bepaald hoeveel senioren van elke groep vertegenwoordigd zouden moeten zijn voor een representatieve steekproef (zie ook representativiteit). De senioren in de steekproef kregen vervolgens een aankondigingbrief waarin ze op de hoogte zijn gebracht van het onderzoek. Vervolgens zijn deze senioren face to face benaderd door interviewers van Labyrinth. Binnen de drie eerder genoemde wijken in Oost zijn er bewoners uit de volgende subwijken geënquêteerd:

- Abstede/Napoleonplantsoen e.o.
- Rubenslaan e.o.
- Sterrenwijk
- Tolsteegsingel e.o. en Watervogelbuurt
- Buiten Wittevrouwen
- Oudwijk
- Rijnsweerd en Galgenwaard e.o.
- Schildersbuurt
- Wilhelminapark e.o.

Kwalitatief deel: focusgroepen

De onderzoeksresultaten van het kwantitatieve deel van het onderzoek zijn aangevuld met een kwalitatief deel middels twee focusgroepen. Voor deze variant is gekozen om te komen tot een verdieping van de onderzoeksresultaten omtrent de woonwensen van senioren. Op basis van de uitkomsten van het kwantitatieve deel van het onderzoek is een topiclijst opgesteld die de belangrijkste onderwerpen met betrekking tot seniorenhuisvesting bevat. De focusgroepen leverden interessante informatie op, waarbij er ruimte was voor het toelichten van persoonlijke situaties als welkome aanvulling op het kwantitatieve deel. Het indelingscriterium van de senioren over de twee focusgroepen is de leeftijd van de senioren. Deze verdieping middels persoonlijke verhalen is in deze rapportage gebruikt om, waar nodig, de kwantitatieve gegevens extra toe te kunnen lichten middels citaten van bewoners.

Totaal responsoverzicht

Voor het kwantitatieve deel van het onderzoek gaat het dus om een totaal van 441 afgenomen vragenlijsten, waarvan 301 via de face tot face benadering en 140 via het internetonderzoek. Daarnaast hebben er nog 18 senioren, verdeeld over twee focusgroepen, deelgenomen aan het kwalitatieve deel van het onderzoek (zie tabel 1).

Tabel 1: Responsoverzicht kwantitatief deel per leeftijdscategorie en subwijk en kwalitatief deel per leeftijdscategorie

Behaalde respons per subwijk/internet	55-65	65-75	75+	Onbekend	Totaal
Abstede, Gansstraat	25	28	42	0	95
Oudwijk, Buiten Wittevrouwen	30	30	28	0	88
Wilhelminapark, Rijnsweerd	40	36	42	0	118
Internet	62	39	15	24	140
TOTAAL Kwantitatief deel	157	133	127	24	441
Focusgroep 1	8	0	0	0	8
Focusgroep 2	0	8	2	0	10
TOTAAL Kwalitatief deel	8	8	2	0	18

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

Representativiteit van het onderzoek

Een zeer belangrijk aspect van behoefte-onderzoeken is de representativiteit: in welke mate geven de onderzoeksresultaten in de komende hoofdstukken een correcte indruk van de werkelijkheid en in welke mate zijn de conclusies generaliseerbaar? Om de representativiteit van het onderzoek vast te stellen zijn de cijfers over de totale populatie senioren uit Utrecht Oost vergeleken met de respons van deze steekproef. Zoals hiervoor aangegeven is er van tevoren een indeling gemaakt naar leeftijd en subwijk. De respondenten vormen voor wat betreft deze aspecten een goede afspiegeling van de gehele populatie, waardoor geconcludeerd kan worden dat het onderzoek representatief is geweest.

Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken zullen de resultaten van het onderzoek uitgebreid besproken worden. Hoofdstuk 1 gaat in op de fysieke aspecten van de woning. Hoe ziet de huidige woningsituatie er uit en wat is de behoefte van senioren wat betreft fysieke kenmerken van de woning? In hoofdstuk 2 komt de gezondheidstoestand van de senioren aan bod. Hoe waarderen zij hun gezondheidstoestand, ondervinden zij hinder bij het uitvoeren van activiteiten, wat is de huidige situatie en de behoefte wat betreft (zorg)voorzieningen in de omgeving en welke eisen stellen de senioren aan hun woning en woonomgeving bij een toenemende zorgvraag? Vervolgens zal in hoofdstuk 3 ingegaan worden op de kwestie 'blijven of verhuizen'. Hier wordt uiteengezet of senioren bereid zijn om te verhuizen en wie deze groep senioren zijn op basis van enkele achtergrondkenmerken van de senioren, zoals leeftijd en vermogensgroep. Dit rapport wordt afgesloten met enkele conclusies die uit de onderzoeksresultaten getrokken kunnen worden. In dit deel wordt antwoord gegeven op de verschillende onderzoeksvragen.

Hoewel de basis van dit rapport is gebaseerd op kwantitatieve data, worden de resultaten aangevuld door middel van het gebruik kwalitatieve dat, zoals verkregen uit de focusgroepen.

Percentages niet aanwezig – wel behoefte

Bij veel onderdelen in deze rapportage wordt gekeken naar de huidige kenmerken/faciliteiten in en om de woning en de behoefte die de senioren aan deze kenmerken/faciliteiten hebben.

Naast te kijken naar de totale aanwezigheid (huidige situatie) en de totale behoefte van deze kenmerken/faciliteiten, is het vooral interessant om na te gaan hoe groot de groep senioren is die op dit moment niet beschikken over bepaalde kenmerken/faciliteiten in de woning of woonomgeving, terwijl zij hier wel behoefte aan hebben. Met andere woorden: zijn de woningen met bepaalde kenmerken/faciliteiten in de omgeving ook aanwezig bij degenen die daar daadwerkelijk behoefte aan hebben? Dit is niet hetzelfde als het verschil tussen de totale aanwezigheid van bepaalde kenmerken/faciliteiten en totale behoefte hieraan. Het hoeft immers niet zo te zijn dat degenen die beschikken over een faciliteit ook degenen zijn die hier behoefte aan hebben en vice versa.

Toelichting tabellen en figuren:

- * Door afrondingsverschillen kan het voorkomen dat totalen niet precies op 100% uitkomen;
- * n = het aantal respondenten dat de vraag heeft beantwoord;
- * Indien respondenten meerdere antwoorden op een vraag konden geven kan het zijn dat de totale percentages niet uitkomen op 100%, maar dat dit hoger is. Het gaat immers om het percentage *respondenten* dat iets vindt, niet om het percentage *antwoorden dat* gegeven is. Indien het gaat om een vraag waar meerdere antwoorden mogelijk waren (multipel respons), dan wordt dit aangeven bij de betreffende figuurtitel. Daarnaast wordt in de bron van de betreffende tabel of figuur vermeld wat het gemiddeld aantal antwoorden per respondent is.

1 De woning

Inleiding

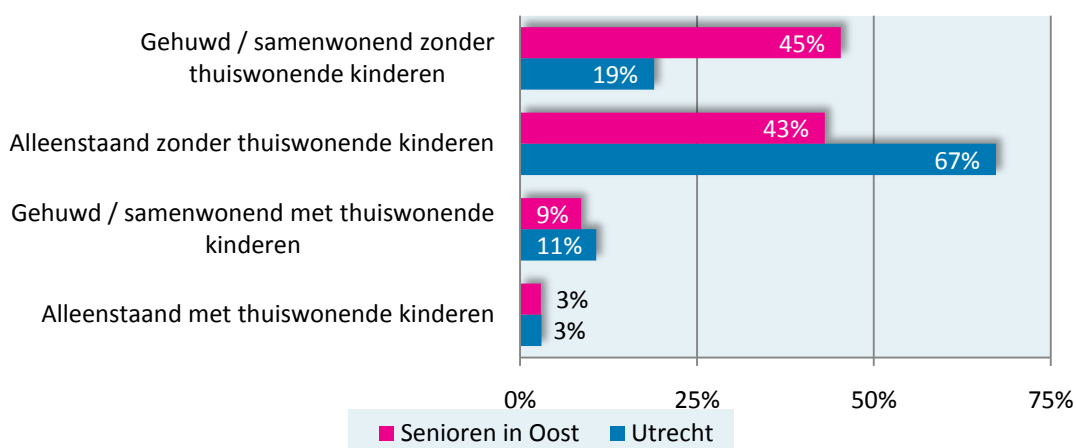
In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de belangrijkste resultaten uit het onderzoek met betrekking tot de fysieke aspecten van de woning. Zowel de tevredenheid over de huidige woning, de huidige kenmerken van de woning en de gewenste kenmerken van de woning komen aan bod. Voor hier verder op ingezoomd wordt, volgt hier eerst een introducerende beschrijving van algemene kenmerken wat betreft de huidige woonsituatie van de senioren.

1.1 Gezinsamenstelling en woonduur

Bijna 90% van de senioren woont op dit moment zonder thuiswonende kinderen, waarvan een kleine meerderheid gehuwd of samenwonend is en iets minder dan de helft alleenstaand. Daarnaast is 9% gehuwd of samenwonend mét thuiswonende kinderen en is er nog een kleine groep van 3% alleenstaanden met thuiswonende kinderen (zie figuur 1).

Als deze percentages worden vergeleken met de cijfers wat betreft gezinsamenstelling van alle huishoudens in Utrecht Oost, valt op dat de senioren in Oost relatief minder vaak alleenstaand zijn (46% t.o.v. 70%) en vaker gehuwd of samenwonend zijn (54% t.o.v. 28%).

Figuur 1: Gezinsamenstelling senioren in Oost (n=441) en cijfers gezinsamenstelling alle huishoudens in Oost.

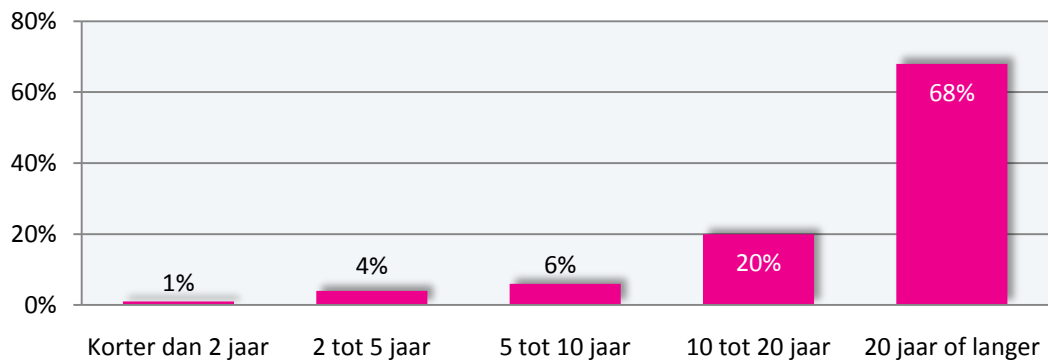

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Relatief veel senioren in Utrecht Oost wonen reeds lange tijd in hun huidige woning. Zo valt af te lezen uit figuur 2 dat bijna tweederde (68%) van de senioren al meer dan 20 jaar in de huidige woning woont en nog eens 20% woont er tussen de 10 en 20 jaar. Slecht een enkeling (1%) woont pas zeer recent in Utrecht Oost (zie figuur 2). De gemiddelde woonduur van de senioren is 26,1 jaar. De gemiddelde woonduur van alle inwoners ouder dan 18 jaar in Oost is 8,0 jaar (WistUData Gemeente Utrecht, 2010). De senioren wonen dus al lange tijd in hun huidige woning in vergelijking tot de gehele populatie volwassenen in Oost.

Hieruit kan geconcludeerd worden dat er een stabiele bewonerssamenstelling is wat betreft senioren in Oost.

Figuur 2: Woonduur huidige woning (n=437)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

1.2 Woningtype, eigendomssituatie en prijsklasse: Huidige situatie en behoefte

Er zijn in totaal 12.532 woningen in Oost (Bron: WistUData Gemeente Utrecht, 2010). De meeste respondenten wonen op dit moment in een eengezinswoning: maar liefst 75% heeft dit woningtype als huidige woning. Het totale aandeel eengezinswoningen binnen Utrecht Oost is 43% (Bron: WistUData Gemeente Utrecht, 2010), wat dus een stuk lager is dan het aandeel eengezinswoningen binnen de groep senioren in Oost.

Het appartement is na de eengezinswoning de meest voorkomende woningtype, hoewel dit maar een groep van 15% betreft. Daarnaast woont nog 8% van de respondenten in een (semi-) zelfstandige seniorenwoning en een zeer kleine groep (1%) in een groepswoning. Geen enkele respondent woont op dit moment in een kangoeroewoning of in een onzelfstandige seniorenwoning.

Als wordt gekeken naar de behoeften van de respondenten wat betreft woningtype, valt op dat er 'slechts' 52% behoefte heeft aan het wonen in een eengezinswoning (ten opzichte van de 75% in de huidige situatie). Verder zou 26% het fijn vinden in een appartement te wonen. Ook de (semi-) zelfstandige seniorenwoning is bij meer respondenten geliefd dan het percentage dat nu in een dergelijk woningtype woont. Hoewel slechts 8% op dit moment woont in een (semi) zelfstandige seniorenwoning, heeft wel 21% hier behoefte aan.

Naast te kijken naar de huidige woningtypes van de senioren en de behoefte die zij hebben wat betreft woningtypes, is het vooral interessant om na te gaan hoe groot de groep senioren is die op dit moment niet in een bepaald woningtype woont, terwijl hier (eventueel) wel behoefte aan is. Met andere woorden: hoeveel senioren wonen er nu in een bepaald type woning, terwijl eigenlijk behoefte is aan een ander type woning? Dit is niet hetzelfde als het verschil tussen de totalen van de huidige woningtypes en de totale behoefte hieraan. Het hoeft immers niet zo te zijn dat degenen die in een bepaald type woning wonen ook degenen zijn die behoefte aan een dergelijk woningtype hebben en vice versa.

Uit tabel 2 valt af te lezen dat 16% van de respondenten op dit moment niet in een appartement woont, terwijl zij hier wel behoefte aan hebben. Ook een (relatief) grote groep van 13% woont op dit moment niet in een (semi-) zelfstandige seniorenwoning¹, terwijl zij hier wel behoefte aan hebben. Vrijwel geen enkele respondent van degenen die behoefte hebben aan een eengezinswoning, woont daar op dit moment niet. Dit vertaalt zich in een percentage van slechts 1% van de respondenten die op dit moment niet in een eengezinswoning wonen, maar hier wel behoefte aan hebben. Er is dus duidelijk een afnemende interesse te zien in de eengezinswoning, ondanks het feit dat alsnog iets meer van de helft in dit woningtype wil wonen.

¹ Een respondent kan zowel in een seniorenwoning als in een appartement wonen. Deze woningtypes hebben overlap met elkaar, aangezien een seniorenwoning (vrijwel) altijd ook een appartement is. Onder seniorenwoning verstaan we een 0-trede woning (zonder drempels) die van verschillende gemakken is voorzien die het wonen op oudere leeftijd vergemakkelijken. Deze aanpassingen kunnen bijvoorbeeld een aangepaste badkamer, grote deuren of een kraan die met 1 hand bediend kan worden betreffen.

Tabel 2: Huidige woningtypes, gewenste woningtypes en percentage 'huidige situatie niet- wel behoefte' *Meerdere antwoorden mogelijk (n=390-426)*

Woningtype	Huidig woningtype	Behoefte	Huidig niet - wel behoefte
Appartement	15%	26%	16%
Eengezinswoning	75%	52%	1%
Groepswoning	1%	2%	1%
Kangoeroewoning / aanbouw bij kinderen	0%	0%	0%
(Semi-) zelfstandige seniorenwoning	8%	21%	13%
Onzelfstandige seniorenwoning	0%	1%	1%
Anders	1%	2%	1%

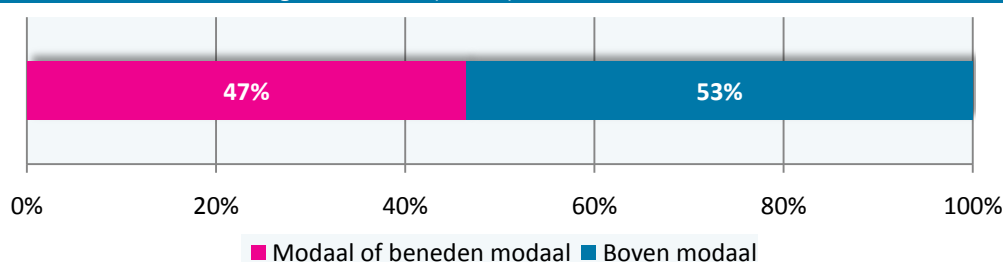
Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

* Respondenten konden meerdere antwoorden geven op deze vraag. Gemiddeld heeft men 1,03 antwoord gegeven.

Om te kijken of het gewenste woningtype wellicht samengaat met het vermogen van de senioren zijn de senioren eerst ingedeeld in twee vermogensgroepen op basis van hun maandinkomen, de kale huurprijs die zij betalen (indien van toepassing), de WOZ waarde van hun huis (indien van toepassing) en de samenstelling van hun huishouden. 47% van de senioren bleek in te kunnen worden gedeeld in de groep 'modaal of beneden modaal'. De overige 53% valt binnen de vermogensgroep 'boven modaal' (zie figuur 3).

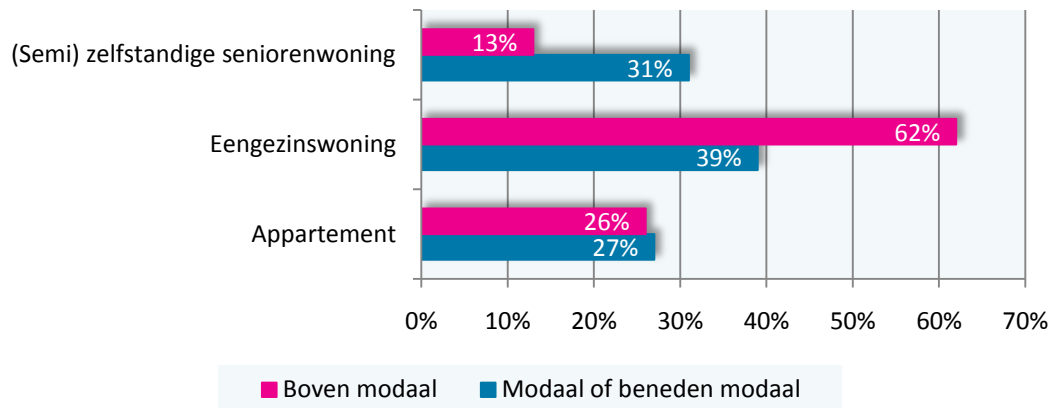
Uit figuur 4 valt daarnaast af te lezen dat een nagenoeg overeenkomstig percentage respondenten een appartement wenst binnen de twee vermogensgroepen. Dit is echter niet het geval als gekeken wordt naar de eengezinswoning en de (semi-) zelfstandige seniorenwoning. Een opvallend grote groep binnen de categorie 'boven modaal' wil graag in een eengezinswoning wonen (62%), ten opzichte 39% van de groep 'modaal of beneden modaal'. Bij de (semi-) zelfstandige seniorenwoning is het tegenovergestelde het geval. Van de groep 'boven modaal' wil 'slechts' 13% in dit woningtype wonen, terwijl dit percentage binnen de groep 'modaal of beneden modaal' 31% is.

Figuur 3: Vermogensgroepen op basis van netto maandinkomen huishouden, kale huurprijs, WOZ waarde huis en samenstelling huishouden (n=441)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Figuur 4: Gewenst woningtype per vermogensgroep (n=175-200)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

* Respondenten konden meerdere antwoorden geven op de vraag wat betreft het gewenste woningtype. Gemiddeld heeft men 1,03 antwoord gegeven.

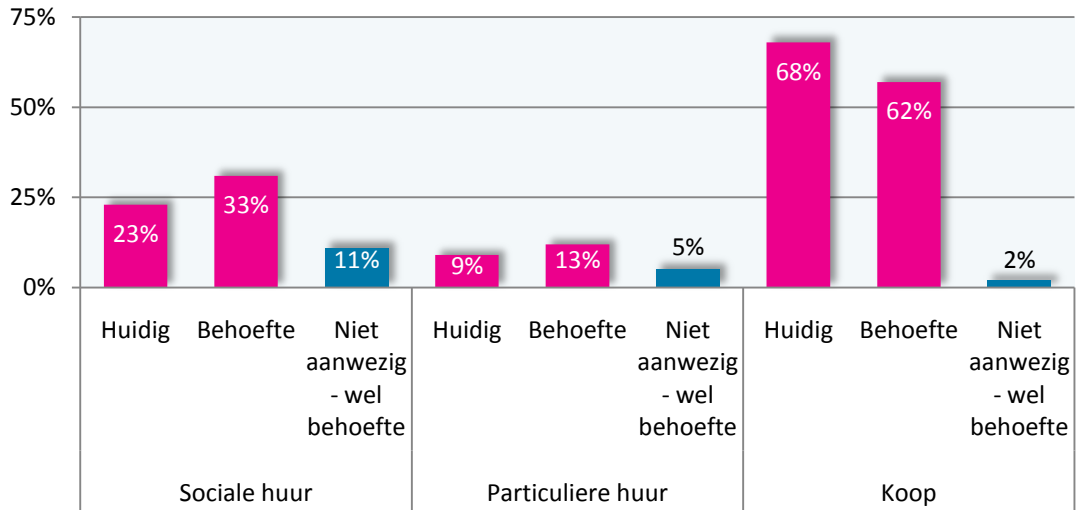
Wat betreft de eigendomssituatie van de woningen valt op dat bijna 70% van de respondenten op dit moment een koopwoning heeft. Van de groep respondenten die hun woning huren (30%) is het overgrote deel (72%) sociale huur. Slechts 9% van de respondenten heeft een particuliere huurwoning (zie figuur 5).

Wat betreft de verhouding tussen de totale behoefte en huidige situatie valt op dat er bij de huurwoningen (vooral bij sociale huur en in mindere mate bij particuliere huur) iets meer behoefte aan deze vormen van wonen is dan de totale aanwezigheid hiervan in de huidige situatie. Ondanks een grotere aanwezigheid in de huidige situatie dan de totale behoefte aan een koopwoning (68% nu t.o.v. 62% behoefte), is de behoefte aan een koopwoning het grootst.

Als echter wordt gekeken naar de respondenten die nu niet in een bepaald type woning (koop/huur) willen wonen, maar hier wel behoefte aan hebben, valt op dat er vooral een gebrek is aan sociale huurwoningen en in iets mindere mate ook aan particuliere huurwoningen. Respectievelijk 11% en 5% van de respondenten heeft op dit moment geen sociale- of particuliere huurwoning, terwijl zij hier wel behoefte aan hebben. Een enkeling (2%) heeft op dit moment geen koopwoning, terwijl hier wel behoefte aan is.

Als wordt gekeken naar de verdeling huur/koop van alle woningen in Oost, blijkt 30% sociale huur te zijn; 15% particuliere huur en 55% van de woningen in Oost is een koopwoning (Bron: WistUData Gemeente Utrecht, 2010). De senioren in Oost blijken dus relatief minder vaak in een sociale huurwoning, minder vaak in een particuliere huurwoning en vaker in een koopwoning te wonen in vergelijking met alle huishoudens in Utrecht Oost. Overigens blijken deze percentages wel nagenoeg gelijk te zijn aan de percentages 'behoefte' wat betreft de eigendomssituatie van de senioren in Utrecht Oost.

Figuur 5: Huidige eigendomssituatie, behoefte en percentage 'niet aanwezig, wel behoefte' (n=432)

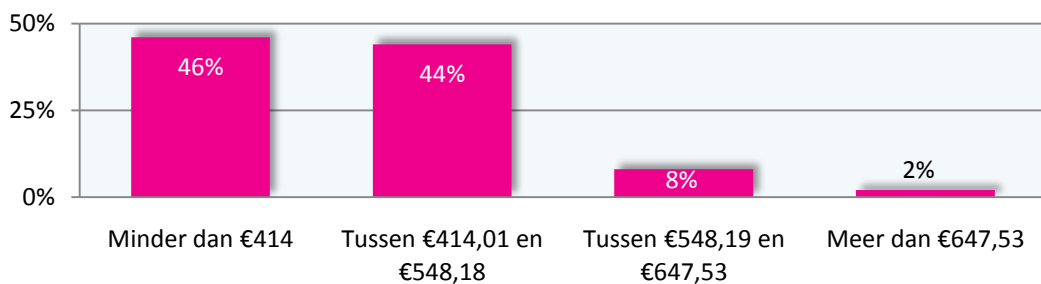

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

* Respondenten konden meerdere antwoorden geven op deze vraag over de behoefte m.b.t. de eigendomssituatie. Gemiddeld heeft men 1,08 antwoord gegeven.

De huurprijs van de ruim 33% respondenten die hun woning huren is voor 90% onder de €548,18. Een groep van 46% zit zelfs in de laagste huurcategorie, beneden de €414,- (zie figuur 6).

Figuur 6: Huidige kale huurprijs (n=129)

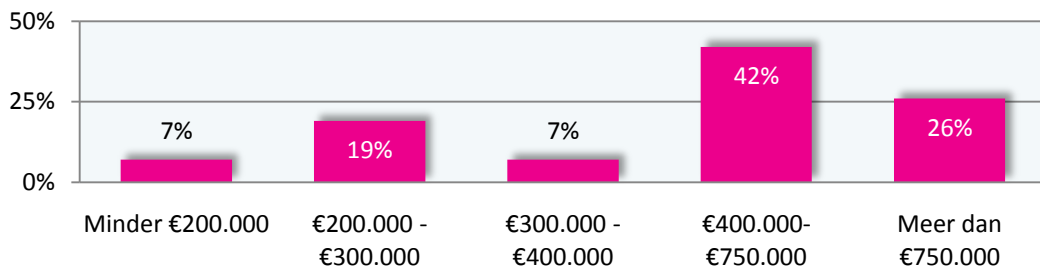
Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Als echter wordt gekeken naar de groep respondenten met een koopwoning (68%), valt op dat juist de hogere koopsegmenten het sterkst vertegenwoordigd zijn (figuur 7). Ruim tweederde (68%) van de koopwoningen heeft een huidige (WOZ-) waarde van boven de €400.000 en ruim een kwart van de koopwoningen (26%) heeft zelfs een waarde van boven de €750.000.

De mediane WOZ-waarde in Utrecht Oost bedraagt €340.680 (Bron: WistUData Gemeente Utrecht, 2010). Hoewel de exacte mediaan binnen de groep senioren in Oost niet bepaald kan worden (door de categorieën WOZ-waarden die voorgelegd zijn), is wel bekend dat deze tussen de €400.000 en €750.000 zal zijn.

Uit het voorgaande blijkt dus (wederom) dat de senioren in Utrecht Oost in relatief dure huizen wonen en dat een overgrote meerderheid in een koopwoning woonachtig is.

Figuur 7: Huidige (WOZ-)waarde woning (n=260)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

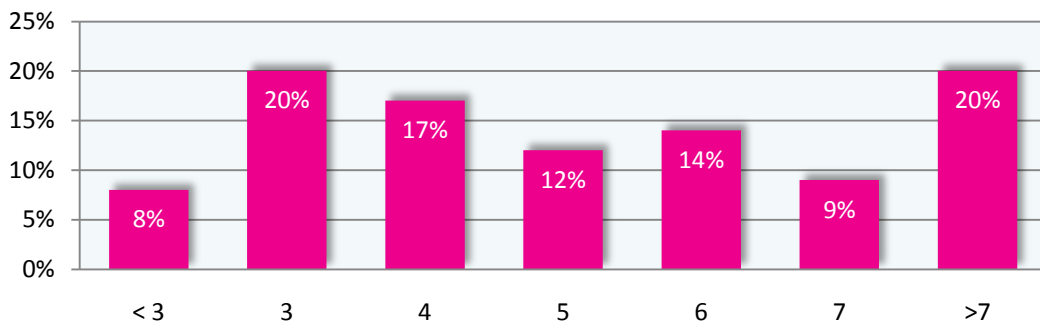
1.3 Aantal kamers en woonoppervlakte: huidige situatie en behoefte

De senioren wonen veelal in grote huizen, met veel kamers. Meer dan de helft (55%) van de senioren woont in een huis met 5 kamers of meer. Een groep van 20% woont zelfs in een huis met meer dan 7 kamers. Het beeld dat senioren relatief groot wonen, wordt nog eens versterkt door het feit dat bijna 90% van de senioren maximaal een tweepersoonshuishouden heeft, waarvan ook nog eens nagenoeg de helft alleenstaand is. De groep senioren die woonachtig zijn in een huis met weinig kamers (1 of 2) is met 8% van de respondenten het minst vertegenwoordigd (zie figuur 8).

De vraag is echter of de senioren ook behoefte hebben aan een huis met zo veel kamers. Als wordt gekeken naar het gemiddeld aantal kamers in de huidige situatie en het gemiddeld aantal kamers waar de senioren behoefte aan hebben lijkt dit niet altijd het geval te zijn. De respondenten wonen op dit moment in een woning met gemiddeld 5,3 kamers, terwijl zij gemiddeld genomen behoefte hebben aan een huis met 'slechts' 4,5 kamers. Dit verschil in aantal kamers (0,8 kamer) tussen de huidige situatie en de behoefte hieraan blijkt significant te zijn.

Als het gewenste aantal kamers bekeken wordt per vermogensgroep, valt op dat de groep 'boven modaal' relatief meer kamers wenst dan de groep 'modaal of beneden modaal'. Het gemiddelde aantal gewenste kamers is in deze twee groepen respectievelijk 5,3 en 3,7 kamers. Ook dit verschil in het gewenste aantal kamers van beide vermogensgroepen blijkt significant te zijn.

Figuur 8: Huidige aantal kamers (n=421)

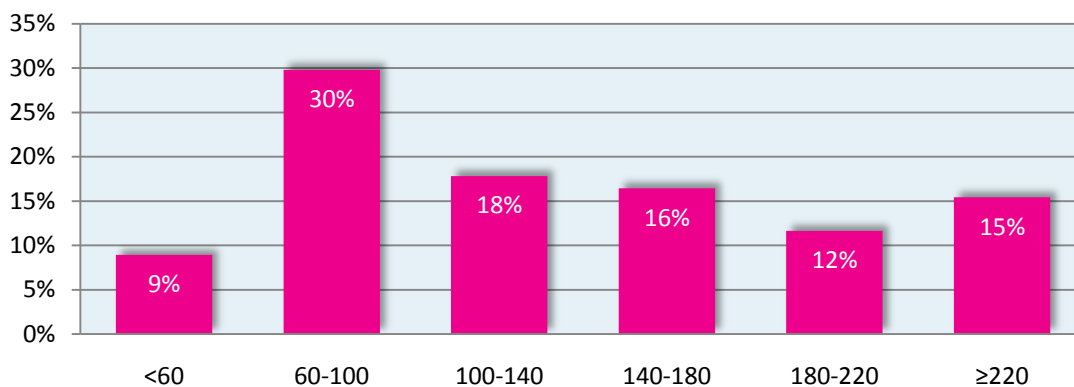
Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies

Een bestudering van het woonoppervlak staft de bevindingen uit de voorgaande alinea's. Bijna de helft van de senioren (43%) woont op dit moment in een woning met een woonoppervlakte van 140 m² of meer. Desondanks is een relatief grote groep van 39% van de senioren die in een woning van 100 m² of kleiner woont (zie figuur 9).

Ook hier rijst de vraag of de senioren ook behoefte hebben aan de woonoppervlakte van hun huidige woning. Als wordt gekeken naar de gemiddelde woonoppervlakte in de huidige situatie en de gemiddelde woonoppervlakte waar de senioren behoefte aan hebben lijkt (net als bij het aantal kamers) wederom niet altijd het geval te zijn. De respondenten wonen op dit moment in een woning met een gemiddeld woonoppervlak van 135 m², terwijl zij gemiddeld genomen behoefte hebben aan een huis met een woonoppervlakte van 117 m². Ook het verschil in woonoppervlak van 18m² tussen de huidige situatie en de behoefte hieraan blijkt significant te zijn.

Daarnaast kan ook hier gekeken worden naar het verschil tussen de wensen van beide vermogensgroepen. Waar de groep 'modaal of beneden modaal' gemiddeld een woonoppervlak van 78 m² wenst, is het gewenste woonoppervlak van de groep 'boven modaal' 180 m². Dit verschil in gewenst woonoppervlak is groot te noemen en is significant.

Figuur 9: Huidige woonoppervlakte in m² (n=407)

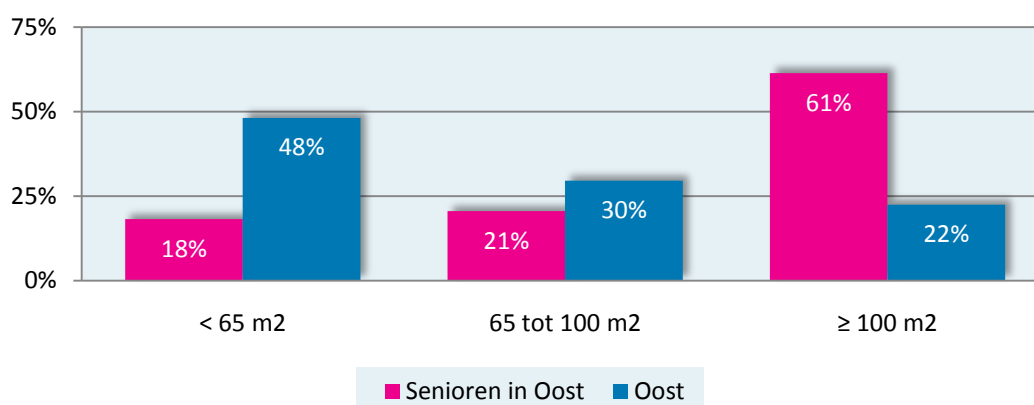
Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

Als het woonoppervlak van de senioren in Oost vergeleken wordt met het woonoppervlak van alle woningen in Utrecht Oost, blijkt wederom dat de senioren in grote huizen wonen (figuur 10). Waar de senioren in Oost een gemiddeld woonoppervlak van 135m² hebben, blijkt dit voor alle woningen in Utrecht Oost gemiddeld 76 m² te zijn (bron: WistUData Gemeente Utrecht, 2010).

Van alle woningen in Utrecht Oost heeft 48% een oppervlakte van 65 m² of minder, terwijl slechts geldt voor 9% van de woningen van de senioren in Utrecht Oost geldt. Daartegenover staat juist dat het aandeel woningen met een oppervlakte van 100 m² binnen de groep senioren in Oost veel hoger is dan het aandeel woningen met een dergelijke woonoppervlakte in heel Utrecht Oost (61% t.o.v. 22%) (bron: WistUData Gemeente Utrecht, 2010).

Uit het voorgaande kunnen geconcludeerd worden dat senioren in Oost behoorlijk veel woonruimte tot hun beschikking hebben.

Figuur 10: Huidige woonoppervlakte in m² senioren in Oost (n=407) en woonoppervlakte alle woningen in Oost.

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

1.4 Fysieke kenmerken woning: huidige situatie en behoefte

Als wordt gekeken naar de aanwezigheid van een aantal kenmerken van de woning in vergelijking tot het aantal senioren dat deze kenmerken als woningeis heeft, valt op dat er in veel gevallen meer behoefte aan bepaalde kenmerken is dan het aantal senioren wiens woning over deze kenmerken beschikt. Zo heeft slechts 26% van de senioren op dit moment een gelijkvloerse woning, terwijl 43%

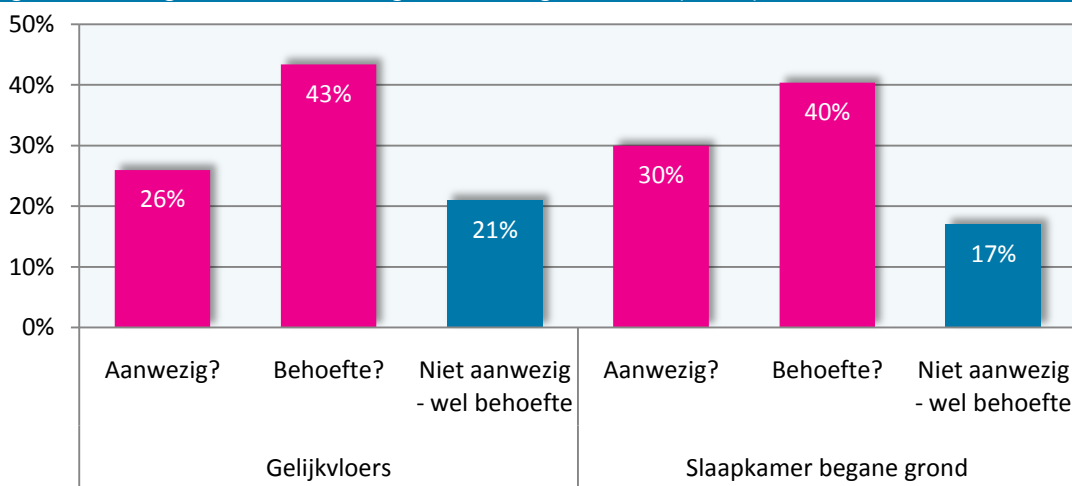
van de respondenten hier behoefte aan heeft. Daarnaast is zowel een slaapkamer als een badkamer op de begane grond wenselijk voor 40% van de groep senioren, terwijl in de huidige situatie respectievelijk slechts 30% en 33% van de woningen van de respondenten over deze kenmerken beschikken. Ook de traplift en een aangepaste badkamer is in minder woningen aanwezig dan de omvang van de groep senioren die hier behoefte aan heeft (zie figuur 11). Overigens zal de uiteindelijke behoefte aan bepaalde faciliteiten groter zijn dan in deze resultaten naar voren komt. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat senioren op dit moment een gelijkvloerse woning hebben, waardoor de behoefte aan een traplift afwezig zal zijn. Andersom kan een bewoner in de huidige situatie al een traplift hebben, waardoor de noodzaak een gelijkvloerse woning te hebben afneemt. M.a.w. de aanwezigheid van het één kan als oplossing voor het ander fungeren.

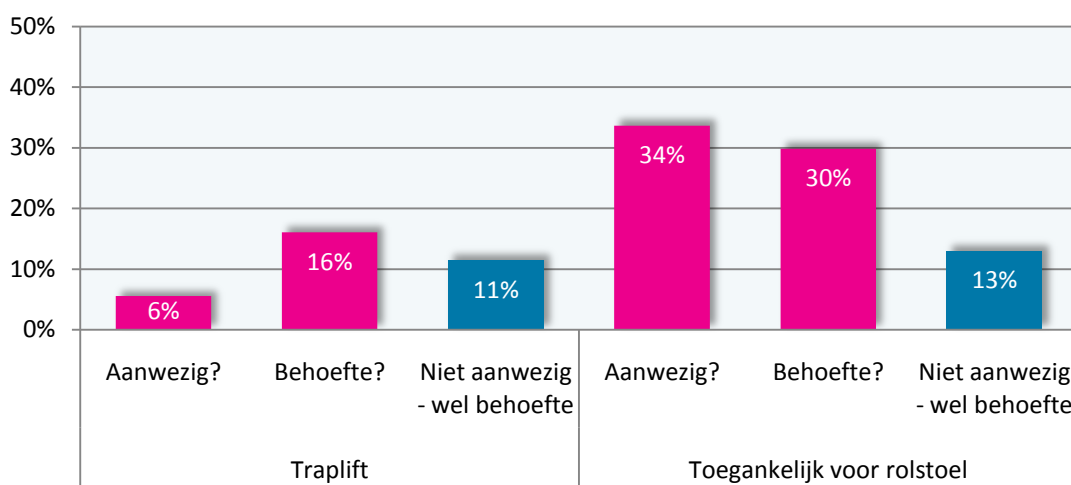
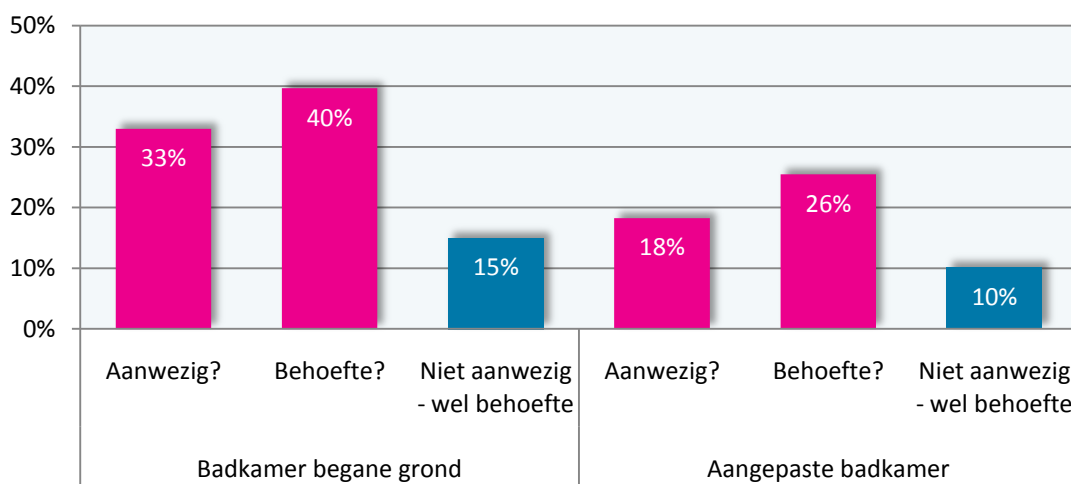
Naast te kijken naar de totale aanwezigheid en de behoefte aan bepaalde voorzieningen, is het vooral interessant om na te gaan hoe groot de groep senioren is die op dit moment niet beschikken over een bepaalde faciliteit in hun woning, terwijl ze hier wél behoefte aan hebben (zie figuur 11). Met andere woorden: zijn de faciliteiten aanwezig bij degenen die daar behoefte aan hebben? Dit is niet hetzelfde als het verschil tussen de totale aanwezigheid en totale behoefte. Het hoeft immers niet zo te zijn dat degenen die beschikken over een faciliteit ook degenen zijn die hier behoefte aan hebben en vice versa.

Het komt regelmatig voor dat senioren in Utrecht Oost in hun huidige woning niet over de faciliteiten beschikken waar ze behoefte aan hebben. Vooral als het gaat om een gelijkvloerse woning is het verschil tussen de huidige situatie en de behoefte aanzienlijk. Een groep van 21% van de senioren heeft op dit moment geen gelijkvloerse woning, terwijl zij hier wel behoefte aan hebben. Zowel een slaapkamer als een badkamer op de begane grond is wenselijk voor een groep van respectievelijk 17% en 15% van de respondenten die in de huidige situatie niet over deze faciliteiten beschikken. Verder heeft 10% van de bewoners die behoefte hebben aan een traplift deze faciliteit in hun huidige woning niet. Alhoewel er meer woningen toegankelijk zijn voor een rolstoel dan de groep respondenten die hier behoefte aan heeft, blijken degenen die hier behoefte aan hebben vaak juist niet degenen te zijn met een woning die toegankelijk is voor een rolstoel (figuur 11).

Uit het voorgaande kunnen we concluderen dat veel behoefte is aan de aanwezigheid van faciliteiten die het wonen tot op late leeftijd vergemakkelijken, terwijl er een aardig grote groep senioren is die niet over de gewenste faciliteiten beschikt.

Figuur 11: Huidige kenmerken woning versus huidige behoefte (n=432)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

1.5 Tevredenheid woning

Senioren in Utrecht Oost zijn over het algemeen tevreden tot zeer tevreden over hun huidige woning en delen hoge rapportcijfers uit. Hoewel, zoals hiervoor uiteengezet, er soms wel een gebrek is aan bepaalde kenmerken van c.q. faciliteiten in de woning, zijn zij wel te spreken over hetgeen waarover hun woning wél beschikt. De grootte van de woning scoort het hoogst en krijgt een gemiddeld cijfer van een 8,3. Dit wordt gevolgd door de uitstraling van de woning met een gemiddelde beoordeling van een 8. Geen enkel onderdeel scoort gemiddeld lager dan een 7,4 en de diverse overige aspecten krijgen allemaal een gemiddelde beoordeling van rond de 7,5. De senioren in Oost geven hun woning gemiddeld een 8,0 als eindcijfer. Deze gemiddelde eindbeoordeling is hoger dan het gemiddelde eindcijfer dat de totale populatie bewoners in Oost voor hun woning geeft (een 7,7) (Utrecht Monitor 2010).

Tabel 3: Kunt u aangeven welk cijfer (van 1 t/m 10) u zou geven aan de volgende aspecten van uw woning? (n=405-440)

Aspect	Gemiddeld cijfer	% onvoldoendes	n (aantal respondenten)
Grootte van de woning	8,3	3%	n = 438
Balkon/ tuin	7,8	8%	n = 405
Keuken	7,4	9%	n = 437
Sanitair / badkamer	7,4	8%	n = 437
Het aantal kamers	7,8	8%	n = 437
Onderhoud woning	7,5	7%	n = 435
Uitstraling woning	8,0	2%	n = 438
Eindcijfer voor de woning	8,0	2%	n = 440

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

2 (Zorg) voorzieningen en omgeving

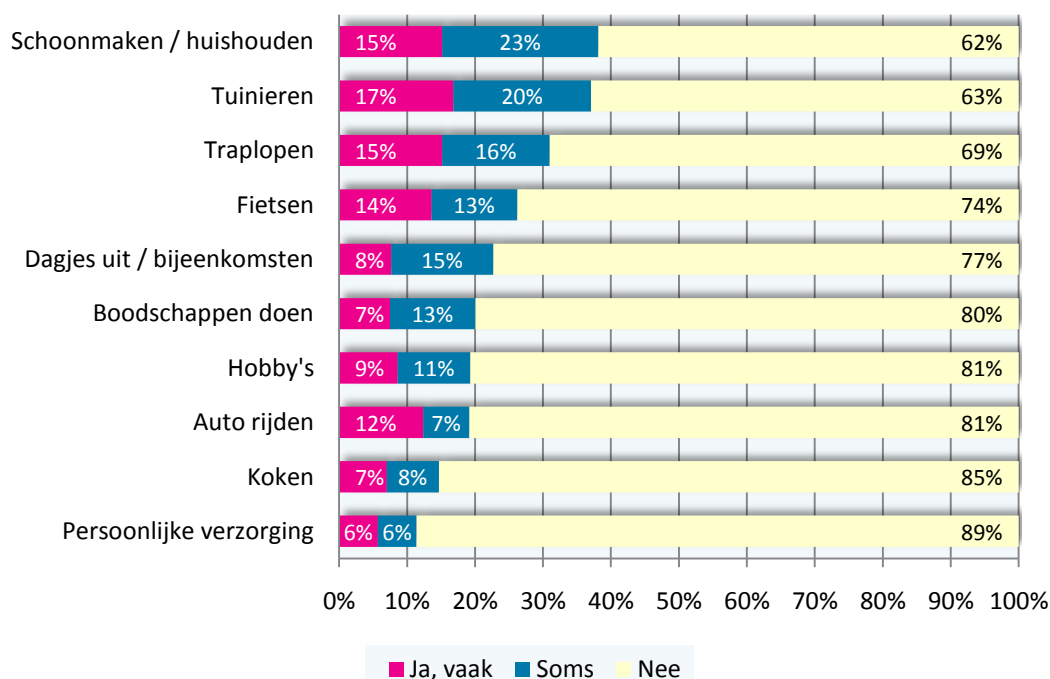
Inleiding

In het vorige hoofdstuk werd duidelijk dat senioren dikwijls behoefte hebben aan de aanwezigheid van bepaalde (fysieke) aspecten in het huis, die het wonen voor hen bij een afnemende gezondheidstoestand vergemakkelijken. Voorbeelden hiervan zijn de aanwezigheid van een traplift, een gelijkvloerse woning en de toegankelijkheid voor een rolstoel of rollator. Tevens bleek dat er groepen respondenten zijn die niet over deze aspecten in hun huidige woonomgeving beschikken, terwijl zij hier wel behoefte aan hebben. Deze vraag naar fysieke aanpassingen in het huis neemt normaliter toe naarmate de zorgbehoefte toeneemt, oftewel de gezondheidstoestand afneemt. In dit hoofdstuk wordt dieper ingaan op de gezondheidstoestand van senioren in Utrecht Oost. Ondervinden zij hinder van hun gezondheidstoestand bij het uitvoeren van activiteiten? Hoe beoordelen zij hun eigen gezondheidstoestand en (indien van toepassing) de gezondheidstoestand van hun partner? En welke eisen stellen zij aan de woning en de woonomgeving indien hun zorgvraag toe zal nemen?

2.1 Gezondheidstoestand

De gezondheidstoestand van de respondenten is niet altijd zodanig dat zij alle activiteiten probleemloos kunnen uitvoeren. Hoewel altijd een ruime meerderheid van de respondenten geen hinder ondervindt van zijn of haar gezondheid bij het uitvoeren van de verschillende activiteiten, zijn er aantal activiteiten waar toch een redelijk grote groep moeite mee lijkt te hebben (zie figuur 12). De respondenten ondervinden met name hinder van hun gezondheid bij het uitvoeren van schoonmaakwerkzaamheden en andere huishoudelijke taken; 38% van de respondenten heeft hier soms of zelfs vaak moeite mee. Daarnaast zijn ook tuinieren (37%) en traplopen (31%) activiteiten waar bewoners soms of vaak moeite mee hebben. In iets mindere mate, maar toch noemenswaardig, zijn fietsen (28%) en dagjes uit/bijeenkomsten (23%) activiteiten waar menig bewoner nogal eens moeite mee heeft.

Figuur 12: Ondervinden van hinder door gezondheidstoestand bij uitvoering activiteiten (n=357-438)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

Als de bewoners hun gezondheidstoestand in een cijfer uitdrukken, blijkt dat er gemiddeld hoge cijfers uitgedeeld worden. De eigen gezondheid wordt gemiddeld met een 7,5 gewaardeerd en hetzelfde geldt voor het cijfer van de gezondheidstoestand van de partner (zie tabel 4).

Tabel 4: Gemiddeld rapportcijfer en onvoldoendes eigen gezondheidstoestand en gezondheidstoestand partner (n=220-432)

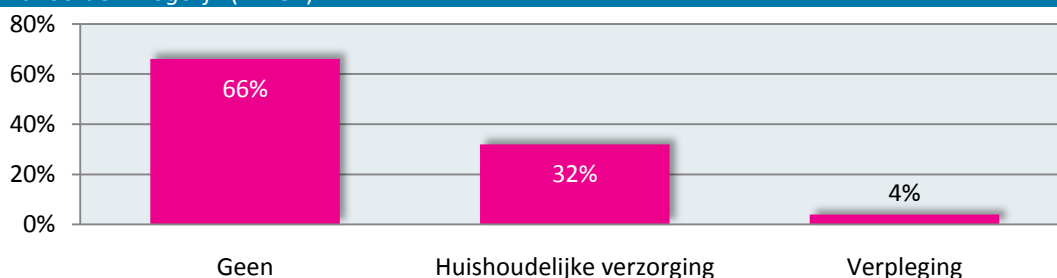
Aspect	Gemiddeld cijfer	% onvoldoendes	n (aantal respondenten)
Eigen gezondheidstoestand	7,5	5%	n = 432
Gezondheidstoestand partner	7,5	5%	n = 220

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

2.2 Gebruik zorgmogelijkheden aan huis

In de huishoudens van het grootste deel van de senioren (66%) is op dit moment geen behoefte aan zorg. Daarnaast heeft wel nagenoeg een derde (32%) van de respondenten op dit moment behoefte aan huishoudelijke verzorging (hulp bij het huishouden). Een kleine groep van 4% heeft naast of in plaats van huishoudelijke verzorging behoefte aan verpleging of verzorging in zijn of haar huishouden.

Figuur 13: Aan wat voor zorg is er in uw huishouden op dit moment behoefte? *Meerdere antwoorden mogelijk* (n=437)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

* Respondenten konden meerdere antwoorden geven op de vraag wat betreft het gewenste woningtype. Gemiddeld heeft men 1,03 antwoord gegeven.

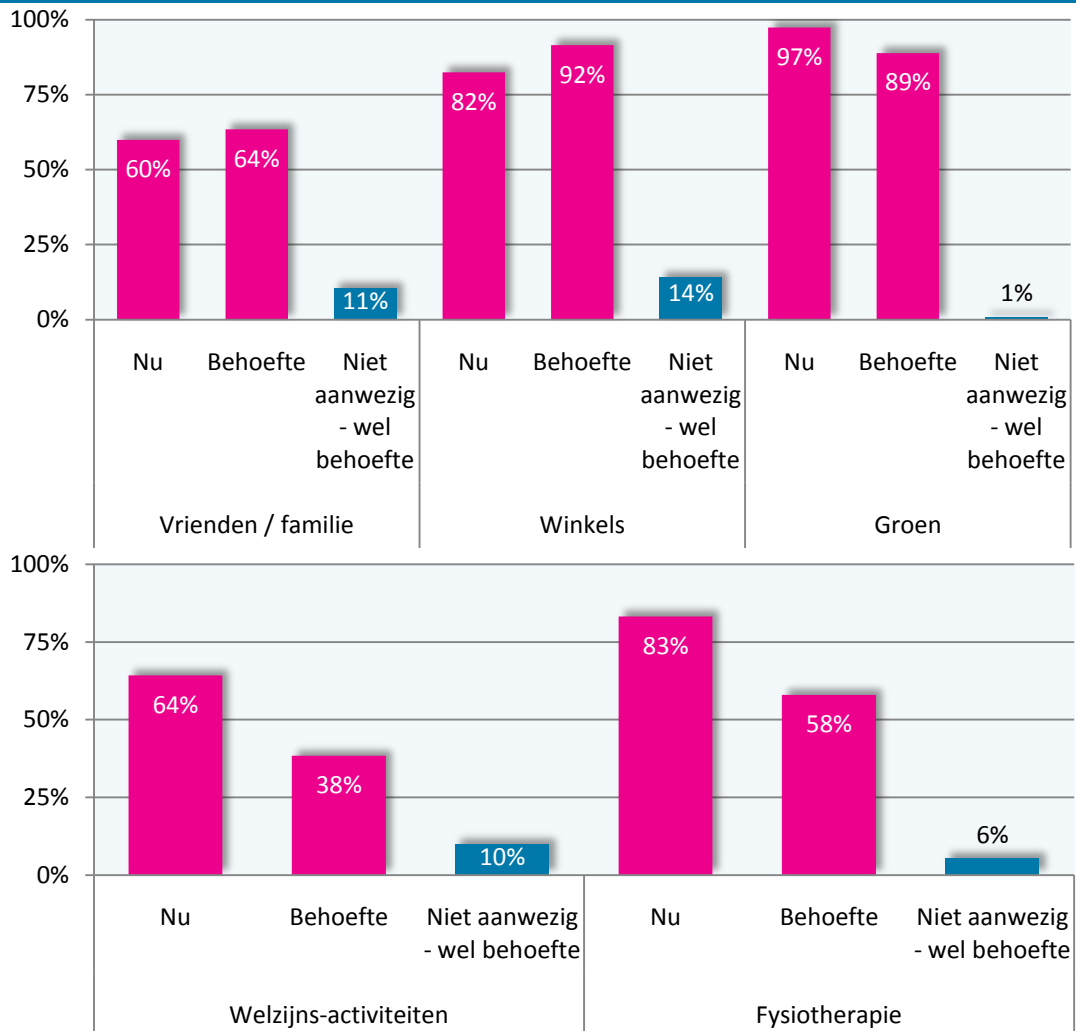
2.3 Voorzieningen in de woonomgeving

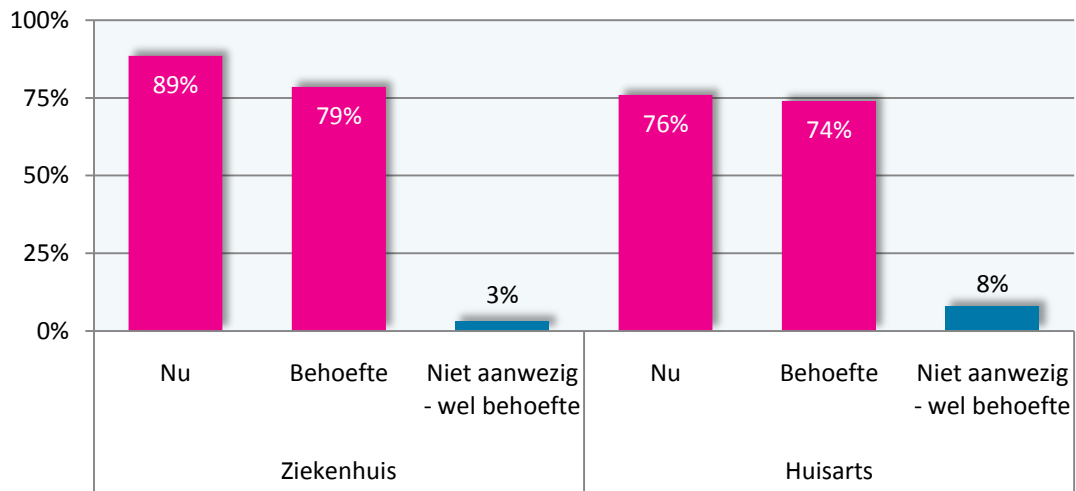
Senioren in Utrecht Oost hebben veelal behoefte aan verschillende voorzieningen in de woonomgeving (zie figuur 14). Er blijkt voor veel behoefte te zijn aan winkels in de buurt (92%), groen in de buurt (89%), een ziekenhuis in de buurt (79%) en een huisarts in de buurt (74%). Als wordt gekeken naar het aandeel senioren dat over deze 'faciliteiten' beschikt in de huidige woonsituatie, is dit percentage bij de faciliteit winkels in de buurt iets lager (82%) dan de het percentage dat er behoefte aan heeft. Waar het gaat om welzijnsactiviteiten, groen, een ziekenhuis of een fysiotherapeut in de buurt, valt op dat er meer senioren zijn die in de huidige situatie over deze faciliteiten beschikken dan het percentage senioren dat hier behoefte aan heeft. Desondanks hoeft dit niet te zeggen dat de faciliteiten ook aanwezig zijn bij degenen die er behoefte aan hebben.

Interessant is dus wederom om te kijken naar de groep bewoners die wel behoefte heeft aan een bepaalde faciliteit, maar hier niet over beschikt. Zo valt bijvoorbeeld op dat ondanks dat er maar 10% meer senioren behoefte aan winkels in de omgeving heeft dan het aandeel senioren dat hier in de huidige woonsituatie over beschikt, er toch nog een groep van 14% senioren is die nu geen winkels in de buurt heeft, terwijl hier wel behoefte aan is. Ook het verschil tussen huidige situatie en behoefte wat betreft de aanwezigheid van vrienden/familie in de buurt is 'slechts' 4%, terwijl er toch een groep van 11% is die nu geen vrienden/familie in de buurt heeft wonen, terwijl deze senioren dit wel wenselijk achten. Daarnaast valt op dat er 26% méér aanbod dan behoefte aan de 'faciliteit'

welzijnsactiviteiten in de buurt is, terwijl toch 10% van de respondenten wél behoefte aan welzijnsactiviteiten in de buurt heeft, maar hier in de huidige woonsituatie niet over beschikt. Ook een huisarts en een fysiotherapeut is in de huidige situatie vaker aanwezig dan de behoefte hieraan. Desondanks heeft respectievelijk 8% en 6% wel behoefte aan deze faciliteit, terwijl deze respondenten hier nu niet over beschikken.

Figuur 14: Huidige kenmerken (zorg) voorzieningen in de omgeving versus behoefte (n=422-428)

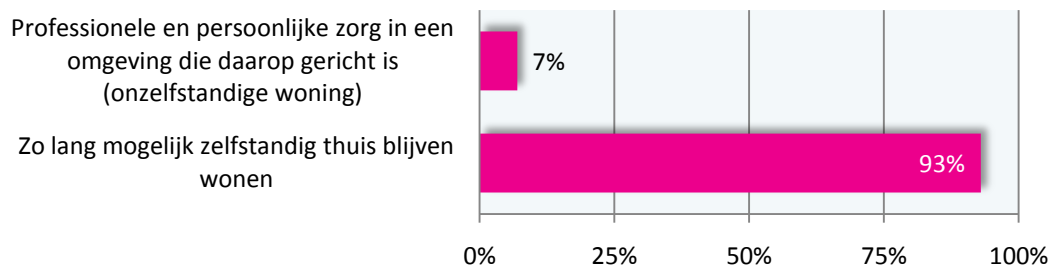

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

2.4 Eisen aan de woning en woonomgeving bij toenemende zorgvraag

De respondenten die nu nog zelfstandig wonen willen dit graag zo houden, ook als hun zorgvraag in de toekomst achteruit zal gaan. Maar liefst 93% van deze groep senioren verkiest zo lang mogelijk thuis blijven wonen boven het wonen in een onzelfstandige woning met professionele en persoonlijke zorg (zie figuur 15).

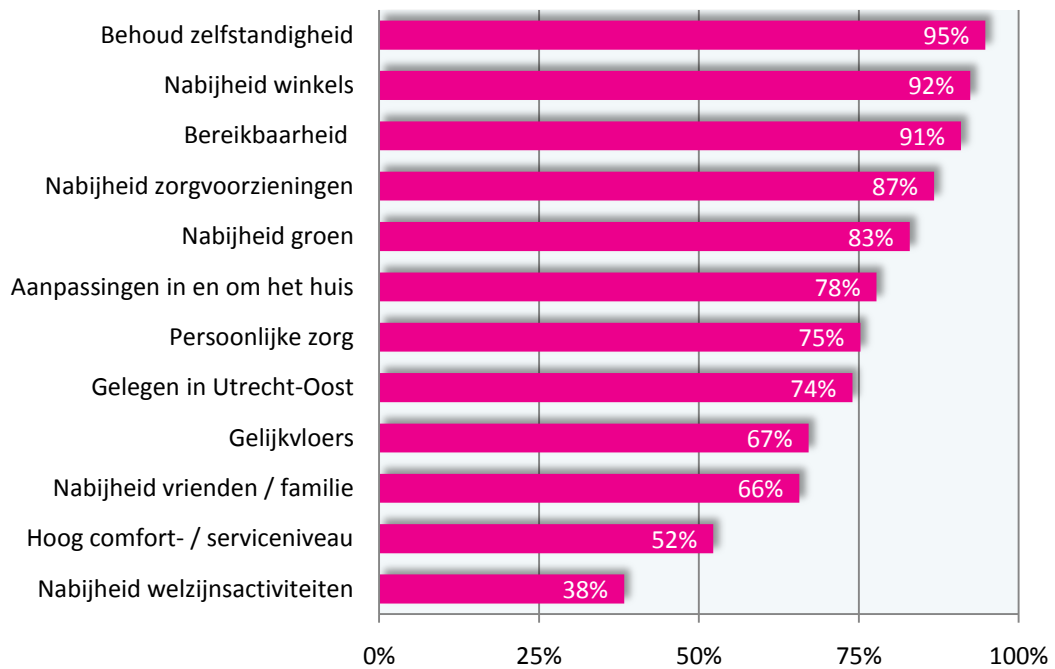
Figuur 15: Thuis blijven wonen of een onzelfstandige woning indien gezondheid achteruit gaat (n=422)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

De nadruk op het zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen is ook te zien in de eisen die de respondenten stellen aan hun woonomgeving indien hun zorgvraag toe zal nemen (zie figuur 16). Van alle aspecten van de woonomgeving die een mogelijke eis zullen zijn voor de woonomgeving bij een toenemende zorgvraag is het behoud van de zelfstandigheid door de grootste groep respondenten als 'belangrijk' bestempeld (95%). Deze eis wordt op de voet gevolgd door de nabijheid van winkels, bereikbaarheid en de nabijheid van zorgvoorzieningen, wat voor respectievelijk 92%, 91% en 87% van de respondenten een belangrijke wooneis vormt bij een toenemende zorgvraag. Opvallend genoeg is de nabijheid van welzijnsactiviteiten (38%) en een hoog comfort-/serviceniveau (52%) voor minder respondenten een belangrijke eis bij een toenemende zorgvraag. Wat verder opvalt is dat 75% van de respondenten als eis heeft dat de woning gelegen is in Utrecht Oost.

Figuur 16: Eisen aan de woonomgeving bij toenemende zorgvraag (n=420-423)

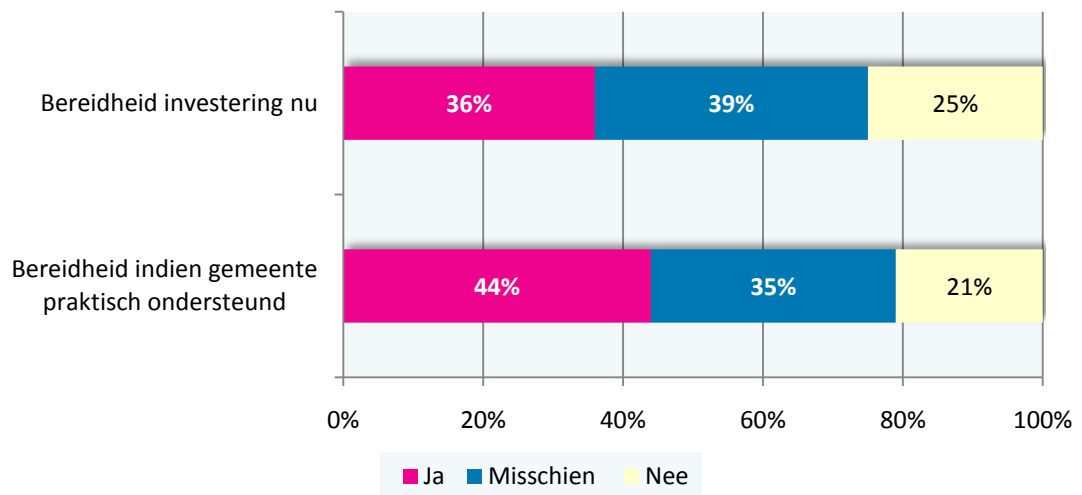

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

2.5 Bereidheid tot investering in seniorenhuisvesting

In paragraaf 1.2 is beschreven dat een groep van 21% van de respondenten in een (semi-) zelfstandige seniorenwoning zou willen wonen en 1% van de respondenten in een onzelfstandige seniorenwoning. De vraag is echter of zij ook bereid zijn te investeren in een seniorenwoning met een extra hoog comfort- en voorzieningenniveau. Op dit moment is 36% van de senioren die behoefte heeft aan een seniorenwoning bereid om hier extra geld voor te investeren. Daarnaast is 39% misschien bereid tot een extra investering en heeft 25% er geen extra geld voor over. De respondenten die in eerste instantie misschien of niet bereid zijn om hiervoor extra te investeren, is gevraagd of zij wél zouden willen investeren indien de gemeente praktische hulp zou verlenen ter ondersteuning van de realisatie hiervan. De onderste balk in figuur 17 geeft de verdeling aan van de bereidheid tot investering na het stellen van deze vraag aan de respondenten die in eerste instantie 'nee' of 'misschien' antwoordden. Hoewel er 8% meer mensen bereid zijn te investering indien de gemeente ondersteund en ook de groep 'nee-zeggers' iets kleiner is geworden, is dit verschil niet heel groot. Het lijkt er dus op dat de afwezigheid van ondersteuning van de gemeente geen belemmering vormt voor de bereidheid tot een extra investering voor seniorenwoningen met een hoog comfort- en voorzieningenniveau.

Figuur 17: Bereidheid investering in seniorenwoningen (indien behoefte aan seniorenwoning) (n=80)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

3. Vertrekkers of blijvers?

Inleiding

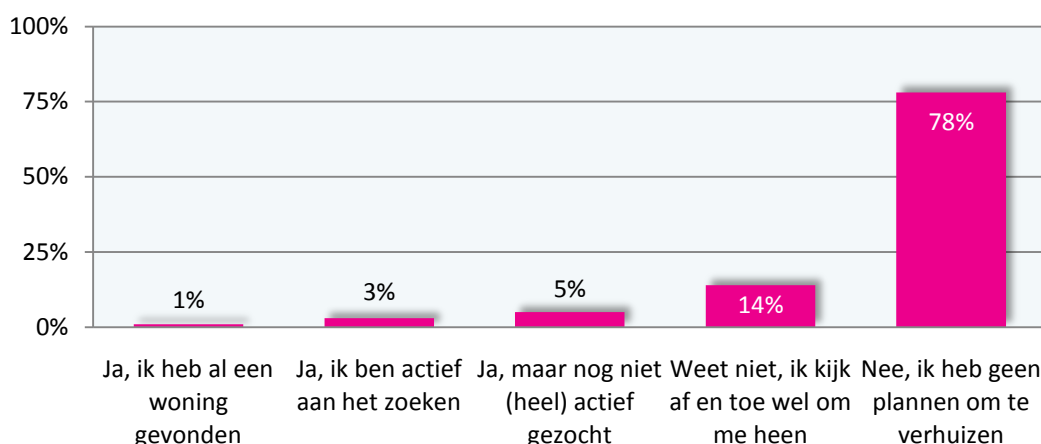
Nu duidelijk is wat de huidige woonsituatie van de respondenten is, welke faciliteiten zij missen en welke wooneisen voor hen belangrijk zijn rest de kwestie 'blijven of verhuizen'. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag of senioren (eventueel) bereid zijn om te verhuizen. Naast de verhuisplannen van de totale groep respondenten wordt de groep 'potentiële verhuizers' in dit hoofdstuk ook gekoppeld aan verschillende achtergrondkenmerken, zoals leeftijd en vermogen.

3.1 Huidige verhuisplannen

De meeste senioren blijken op dit moment niet te willen verhuizen. Een grote groep van 78% van de respondenten blijkt op dit moment niet van plan om uit hun huidige woning te vertrekken. Toch is er nog wel een groep van 22% van senioren die op zijn minst 'misschien' wil verhuizen. Van deze groep (potentiële) verhuizers is 9% zeker van zijn of haar zaak om te gaan verhuizen. Daarnaast is er nog een groep van 14% die het nog niet zeker weet, maar (dus) wel aangemerkt kan worden als 'potentiële verhuizer' (zie figuur 18).

De verhuiscgenigheid van senioren in Utrecht Oost blijkt een stuk lager te zijn dan het percentage Utrechters dat van plan is om binnen twee jaar te verhuizen (9% t.o.v. 21%) (Bron: Utrecht Monitor 2010).

Figuur 18: Heeft u momenteel verhuisplannen? (n=429)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

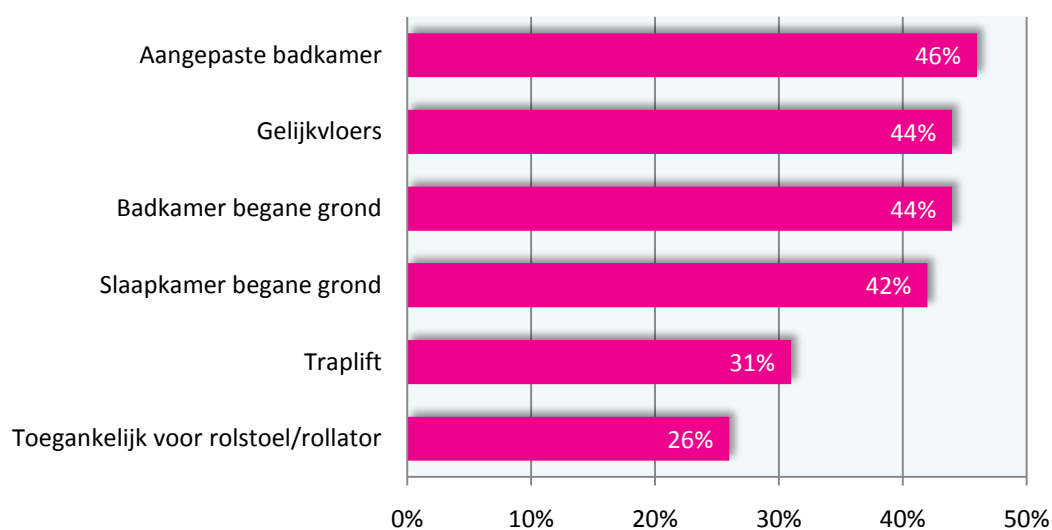
Ook als de senioren die hun mening over verhuizen veranderen en wel binnen twee jaar zouden willen verhuizen indien de woningmarkt aan hun behoefte voldoet meegerekend wordt, blijft de verhouding 'potentiële verhuizers' en 'niet verhuizers' met respectievelijk 24% en 76% ongeveer gelijk aan het voorgaande. Desondanks is er wel een groep van 17% van de 'twijfelaars' en 'niet verhuizers' die positief reageerden op deze vraag. Echter, gezien het feit dat de 'twijfelaars' hiervoor ook al bestempeld zijn als 'potentiële verhuizers' en het vooral deze twijfelaars waren die hun mening over verhuizen positief bijstelden, had dit nagenoeg geen invloed op het totale aandeel 'potentiële verhuizers'.

3.2 Verhuisplannen en afwezigheid woonwensen woning

Uit de voorgaande hoofdstukken bleek dat een flink aandeel senioren op dit moment een woning heeft die niet over de wooneisen beschikt waar zij behoefte aan hebben. Hoe staat het met de verhuisplannen van deze groep mensen? Is deze groep sneller geneigd om te verhuizen? Als wordt gekeken naar de verhuiscgenigheid van de senioren die een wooneis missen in hun huidige situatie

lijkt dit wel het geval te zijn (zie figuur 19). Van alle respondenten bleek 78% niet te willen verhuizen en wil 22% (eventueel) wel verhuizen of kijkt op zijn minst af en toe om zich heen. Van de groep respondenten die een of meerdere faciliteiten missen is er geen sprake meer van deze 78%-22% verdeling. Relatief veel respondenten in deze groep zeggen verhuisplannen te hebben als dit vergeleken wordt met de 22% potentiële verhuizers. Bijna de helft van de mensen die wel behoefte hebben aan een aangepaste badkamer, badkamer op de begane grond, een slaapkamer op de begane grond of een gelijkvloerse woning en deze wooneis op dit moment niet hebben, zegt (eventuele) verhuisplannen te hebben. Ook respondenten die de aanwezigheid van een traplift of de toegankelijkheid voor een rolstoel of rollator missen in de huidige situatie hebben vaker verhuisplannen dan de te verwachten 23%. Met een percentage van respectievelijk 26% en 31% is dit wel in mindere mate het geval dan de voorgaande faciliteiten/eigenschappen van de woning/woon omgeving. Desondanks is ook hier de groep 'potentiële verhuizers' groter dan de 22% zoals bij de hele groep respondenten het geval was (zie figuur 19).

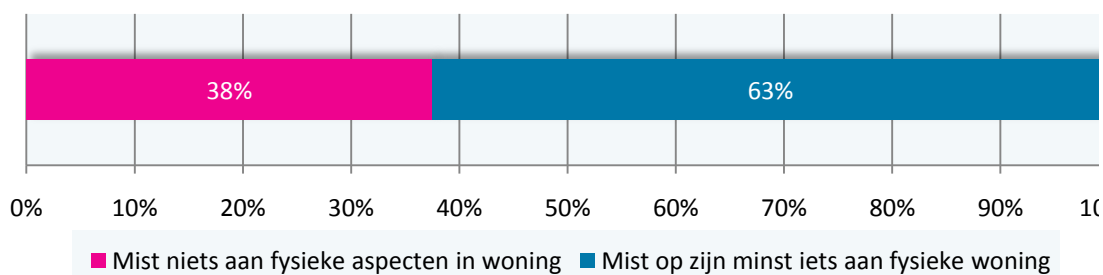
Figuur 19: Percentage (potentiële) 'verhuizers' van degenen die een wooneis missen (n=44-102)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

Hiervoor zijn de senioren die een wooneis missen als uitgangspunt genomen om te bekijken welk aandeel van hen eventuele verhuisplannen heeft. Om het beeld compleet te maken kan het ook omgedraaid worden en de groep potentiële verhuizers als uitgangspunt worden genomen. Op deze manier kan bekeken worden hoeveel procent van de verhuizers al dan niet een of meerdere (fysieke) wooneisen mist in de huidige situatie. Uit figuur 20 valt af te lezen dat bijna tweederde (63%) van alle verhuizers op dit moment een of meerdere wooneisen mist. Het ontbreken van een of meerdere (fysieke) wooneisen in de huidige situatie wat betreft de voorgaande aspecten zal in veel gevallen dus mogelijk een (van de) reden(en) zijn waarom deze senioren willen verhuizen.

Figuur 20: Percentage senioren die wel of geen wooneis missen van de groep (potentiële) 'verhuizers' (n=96)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

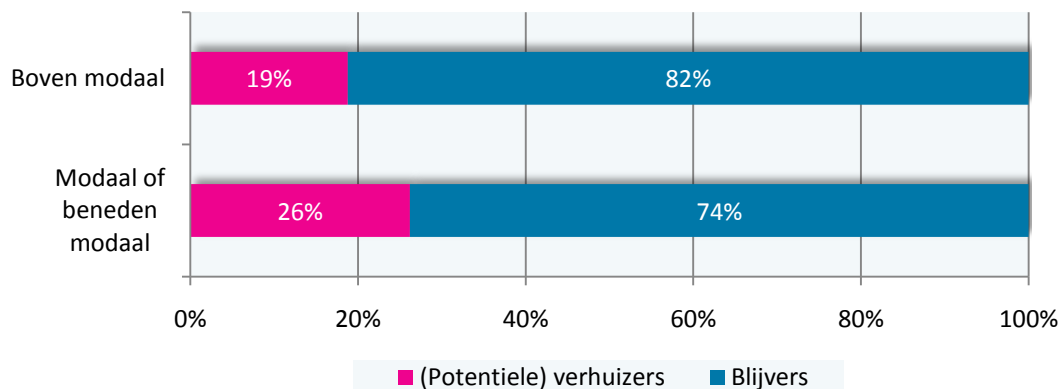
3.3 Achtergrondkenmerken potentiële verhuizers

Om te kijken of de verhuiscapaciteit wellicht samengaat met verschillende achtergrondkenmerken van de senioren, zoals de leeftijdscategorie en de vermogensgroep waartoe zij behoren, wordt in deze paragraaf bekeken hoe groot het aandeel verhuizers is binnen de subcategorieën van deze achtergrondkenmerken van de senioren.

Vermogensgroep potentiële verhuizers

Zoals in eerdere hoofdstukken reeds is weergegeven kan 47% van de senioren wat betreft hun (financiële) vermogen gecategoriseerd worden als 'modaal of beneden modaal' en een kleine meerderheid van 53% als 'boven modaal'. Er kan nu dus gekeken worden of er verschil te zien is tussen de verhuiscapaciteit van beide vermogensgroepen. Oftewel: is het aandeel 'potentiële verhuizers' groter in een van beide groepen? Uit figuur 21 valt af te lezen dat het aandeel verhuizers iets groter is onder de mensen in de vermogensgroep 'modaal of beneden modaal', dan in de groep 'boven modaal' (26% t.o.v. 19%). Groot is dit verschil echter niet, de verdeling binnen de twee vermogensgroepen lijkt niet of nauwelijks samen te hangen met de verhuiscapaciteit van de respondenten.

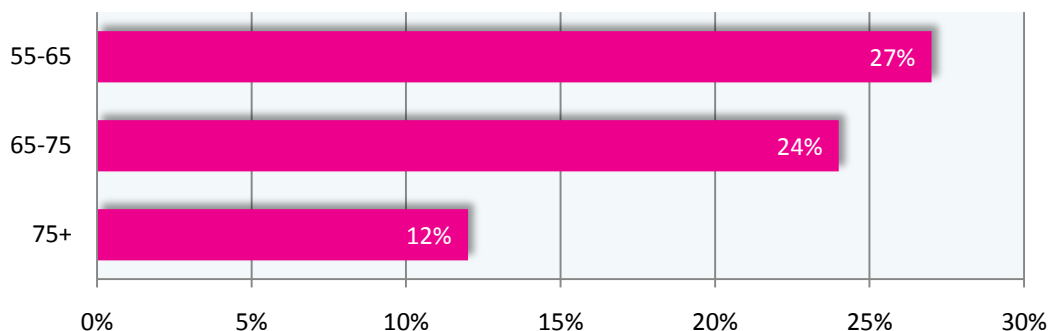
Figuur 21: Verhuiscapaciteit op basis van vermogensgroep (n=408)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

Hetzelfde kan gedaan worden voor het aandeel verhuizers binnen de verschillende leeftijdscategorieën. Uit figuur 22 valt duidelijk af te leiden dat het aandeel verhuizers binnen de groep 75+-ers het laagst is (12%) en bij de jongste senioren, de 55-65 jarigen het hoogst (27%). Uiteraard moeten deze gegevens wederom vergeleken worden met de 22% verhuizers in de totale groep respondenten.

Figuur 22: Aandeel potentiële verhuizers binnen de verschillende leeftijdscategorieën (n=408)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

Eigendomssituatie potentiële verhuizers

De huidige eigendomssituatie (koop/huur) van de woningen van de potentiële verhuizers blijkt nagenoeg gelijk te zijn aan de eigendomssituatie van de totale groep respondenten. Zoals in hoofdstuk 1.2 is weergegeven, blijkt van de totale groep respondenten 23% in een sociale

huurwoning te wonen, 9% in een particuliere huurwoning en 68% in een koopwoning. Voor de groep potentiële verhuizers zijn deze percentages respectievelijk 29%, 9% en 62%. Het verschil in eigendomssituatie tussen de totale groep respondenten en de groep potentiële verhuizers is dus klein te noemen. Desondanks lijkt de groep respondenten die op dit moment woonachtig is in een sociale huurwoning iets eerder geneigd te zijn om te verhuizen dan de groep senioren die op dit moment woonachtig is in een koopwoning.

Ook de behoefte van potentiële verhuizers wat betreft de eigendomssituatie van de woning lijkt nagenoeg overeen te komen met de behoefte van de totale groep respondenten. Waar binnen de totale groep respondenten 33% behoefte heeft aan een sociale huurwoning, 13% aan een particuliere huurwoning en 63% aan een koopwoning, zijn deze percentages binnen de groep potentiële verhuizers respectievelijk 48%, 15% en 53% (dit betrof een vraag met meerdere antwoordmogelijkheden, vandaar dat het totale percentage boven de 100% uitkomt). Net als bij de huidige situatie het geval bleek, is het verschil tussen de potentiële verhuizers en niet potentiële verhuizers wat betreft de behoefte qua eigendomssituatie gering. Desondanks lijkt de groep potentiële verhuizers iets vaker behoefte te hebben aan een sociale huurwoning en iets minder vaak behoefte te hebben aan een koopwoning, dan in de totale groep respondenten het geval was.

Huishoudsamenstelling potentiële verhuizers

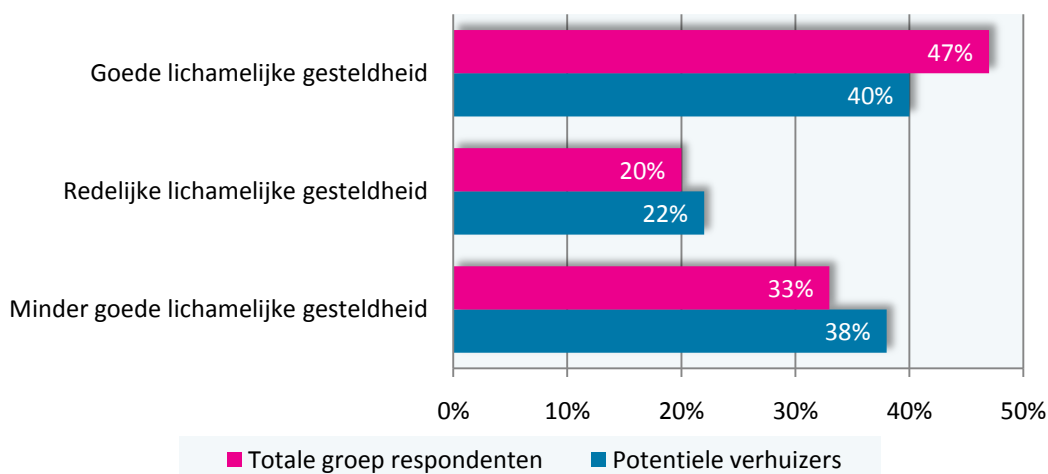
De huishoudsamenstelling van de potentiële verhuizers blijkt in nog sterkere mate identiek te zijn aan de huishoudsamenstelling van de totale groep respondenten. Het enige, eigenlijk niet noemenswaardige, verschil tussen de groep potentiële verhuizers en de totale groep respondenten is dat binnen de groep potentiële verhuizers 1% minder gehuwd/samenwonend is zonder thuiswonende kinderen en 1% meer alleenstaand is met thuiswonende kinderen ten opzichte van de totale groep respondenten.

Gezondheidstoestand potentiële verhuizers

Om de algehele gezondheidstoestand van de respondenten te bepalen zijn de respondenten op basis van het aantal activiteiten waarbij de gezondheidstoestand een belemmering vormt voor de uitvoering hiervan ingedeeld in drie categorieën. 47% van de totale groep respondenten bleek in de categorie 'goede lichamelijke gesteldheid' te vallen, 20% in groep 'redelijk lichamelijke gesteldheid' en 33% in de groep 'minder goede lichamelijke gesteldheid'.

Als wordt gekeken naar de gezondheidstoestand van de senioren die willen verhuizen lijkt deze groep over het algemeen relatief minder vaak in de categorie 'goede lichamelijke gesteldheid' te vallen (40% t.o.v. 47%) en vaker in de categorie 'on gezond' (38% t.o.v. 33%) (zie figuur 23).

Figuur 23: Categorieën gezondheidstoestand totale groep respondenten en groep potentiële verhuizers (n=63-299)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

4. Verdiepende focusgroepen

Naast het kwalitatieve deel middels de wijkraadpleging zijn er met twee selecte groepen senioren aanvullende focusgroepen gehouden op dinsdag 30 maart 2010 in het wijkbureau Oost/Noordoost. Dit met als doel om de kwantitatieve onderzoeksresultaten meer 'kleur' te geven. Door bewoners actief met elkaar in gesprek te laten gaan kunnen persoonlijke situaties, meningen en inzichten wat betreft woonwensen door de senioren toegelicht worden, waar in een gesloten vragenlijst geen ruimte voor is.

Bij de selectie van de deelnemers is zoveel mogelijk getracht om een zo goed mogelijke doorsnede van de senioren in Utrecht Oost deel te laten nemen. Uiteindelijk hebben 18 senioren deelgenomen aan de bijeenkomst, verdeeld over twee focusgroepen (zie tabel 5). De verdeling van respondenten over de twee focusgroepen is gebaseerd op de leeftijd van de senioren. De groep senioren in de leeftijdscategorie 75+ bleek relatief minder vaak bereid te zijn om deel te nemen aan een focusgroep. Om deze reden is ervoor gekozen deze groep senioren samen te voegen met de groep 65-75- jarigen in één focusgroep. In de tabel valt ook de vertegenwoordiging van de verschillende leeftijdscategorieën en subwijken af te lezen.

Tabel 5: Responsoverzicht kwalitatief deel per leeftijdscategorie en subwijk.

Behaalde respons per subwijk	55-65	65-75	75+	Totaal
Abstede, Gansstraat	1	0	0	1
Oudwijk, Buiten Wittevrouwen	3	4	1	8
Wilhelminapark, Rijnsweerd	4	4	1	9
Verdeling leeftijdscategorieën per focusgroep	55-65	65-75	75+	Totaal
Focusgroep 1	8	0	0	8
Focusgroep 2	0	8	2	10
Totaal Kwalitatief deel	8	8	2	18

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

Geen aanbod in Oost

In de gesprekken werd al snel duidelijk dat de senioren van mening zijn dat het aanbod aan seniorenwoningen in Utrecht Oost onder de maat is. Er zijn nagenoeg geen woningen beschikbaar voor senioren en de woningen die er wel zijn, zijn schreeuwend duur. Vooral de afwezigheid van huurwoningen voor senioren is volgens de deelnemers schrikbarend. Er zijn lange wachtlijsten bij bijvoorbeeld woningnet en de woningstichting.

Verhuizen?

Tijdens de focusgroepen kwam duidelijk naar voren dat mensen best willen verhuizen, maar dat ze daarin belemmerd worden door het gebrekkige aanbod van seniorenwoningen in Oost. Een meerderheid van de deelnemers wil wel verhuizen, zolang de woning zich maar in Utrecht Oost bevindt: *'Ik zou best willen verhuizen, maar ik wil niet de buurt uit'* en: *'ik wil wel verhuizen, maar alleen als ik in Utrecht Oost een woning vind, dat is een probleem'*. Men wil dus wel verhuizen, maar dan met name binnen Oost en dus (op een enkeling na) niet naar andere wijken in en om Utrecht. Door het gebrekkige aanbod en de hoge prijzen is hun vraag naar een seniorenwoning in Oost niet realistisch: deze vraag komt totaal niet overeen met het aanbod in Oost. Omdat een groot deel van de deelnemers niet weg wil uit Oost blijven ze (noodgedwongen) toch maar in hun huidige woning wonen.

Over het inleveren van woonoppervlakte als er verhuisd wordt zijn de meningen verdeeld. Een aantal deelnemers die nu in een groot huis wonen wil best kleiner wonen, anderen zeggen niet kleiner te willen wonen (met name doordat de huidige woningoppervlakte al gering is) en weer een ander zegt juist op deze leeftijd meer ruimte nodig te hebben dan voorheen vanwege alle hobby's die zij nu heeft. Desondanks lijkt het merendeel van de respondenten wel bereid te zijn iets aan woonoppervlak in te leveren.

Belangrijke fysieke aspecten van de woning die genoemd worden indien er verhuisd wordt zijn een gelijkvloerse woning, waarbij het niet uitmaakt of deze woning zich boven of beneden bevindt, een makkelijk aanpasbaar toilet, een badkamer die gemakkelijk schoon te houden is en de aanwezigheid van een lift in het pand. Een andere bewoner benoemt ook nog de noodzaak om buiten te kunnen zitten: *'niet zo'n klein balkonnetje, je moet buiten kunnen zitten, ook met meerdere mensen'*. Daarnaast is een goede isolatie in de woningen erg belangrijk voor senioren: in de winter niet te koud en in de zomer niet te warm. Een gevarieerd aanbod aan type woningen wordt ook door meerdere deelnemers benoemd, niet iedereen wil hetzelfde wonen. Wat betreft faciliteiten zijn vooral de aanwezigheid van winkels, zorgvoorzieningen en openbaar vervoer veel genoemde zaken die belangrijk gevonden worden door de deelnemers.

Wat maakt Oost zo bijzonder?

Waarom willen de senioren Utrecht Oost niet uit? Wat maakt Utrecht Oost zo bijzonder dat zij hier absoluut niet weg willen? Er worden door de deelnemers verscheidene kenmerken van Utrecht Oost opgesomd die bijzonder gewaardeerd worden. De aanwezigheid van vele winkels, de nabijheid van uitvalswegen, het zwembad, de (relatief) rustige omgeving, de nabijheid van het Wilhelminapark, tennisbanen en de weinig problemen die zich in de wijk voordoen wat betreft inbraken en criminaliteit zijn hier veelgenoemde voorbeelden van.

'Als je in Oost woont kun je niet iets bedenken dat beter is, alle voorzieningen zijn bereikbaar, je kan lopend naar de stad, is een park, er zijn uitvalswegen, de fietsroutes zijn dichtbij, theaters zijn dichtbij [...], je kunt niets noemen dat er niet is. En als je dan ook nog iedereen die familie of kennis is hier hebt wonen, dan blijf je gewoon lekker zitten'.

Ook de aanwezigheid van het groen in en om Utrecht Oost wordt door veel deelnemers geprezen. Dit wordt als een 'belangrijke factor' bestempeld: 'groen heb je nodig'. Een andere bewoner benoemt nog dat er binnen Utrecht Oost 'niet echt een "stadsig" klimaat' heerst, wat zij als een groot voordeel beschouwt.

Sociale cohesie: alleen in Oost of in iedere wijk?

Een deel van de senioren vindt ook de sociale cohesie binnen de buurt waar ze wonen een belangrijk argument om niet uit Oost te willen verhuizen. Volgens sommigen verschilt Utrecht Oost daarin niet van andere wijken, maar is het gewoon een kwestie van wennen en het jarenlang opgebouwde sociale netwerk in de buurt: *'ik ben gewend aan de burens, ik ken ze allemaal'*. Een andere deelnemer geeft aan dat de opgebouwde kennissenkring het belangrijkste argument is om niet te willen verhuizen uit Oost: *'Als je er 51 jaar woont dan ben je gesetteld [...]'*. Deze opgebouwde sociale contacten zijn volgens een deelnemer noodzakelijk om hulp te ontvangen wanneer dat nodig is:

'Ik vind sociale cohesie ook heel erg belangrijk. Als ik iets moet tillen, dan zijn er drie buurmensen die dat voor me willen doen [...]. Als je ouder bent maak je niet makkelijk meer contacten, dus mijn burens zijn mij alles waard. Als ik in Kanaleneiland zou wonen dan komen ze daar niet snel naartoe [...]. Het is dus wat je opbouwt in de loop der jaren aan jongere mensen die je kunnen helpen. Tjsa, en voordat je dat op deze leeftijd weer voor elkaar krijgt in een andere buurt...'

Dit is volgens deze deelnemer in Oost niet anders dan in andere wijken, het is puur een kwestie van 'waar je wortels zitten'. Sommigen zijn het hiermee eens, anderen niet. De een geeft aan dat er ook voorbeelden te noemen zijn van oudere mensen die nog met veel plezier in Kanaleneiland wonen, terwijl de ander dit meer ziet als een uitzondering. *'Het is niet te vergelijken, ik vind het wel een verschil, ik zou er nooit willen wonen'*. Of het volgens de deelnemers nou een kwestie is van gewenning door ergens jarenlang te wonen of de omstandigheden die in Oost anders zouden zijn dan in andere wijken, beide partijen zijn het over eens dat het voor hen het beste is om in Oost te

blijven wonen. Er is slechts een deelnemer die expliciet aangeeft nog op deze leeftijd in een andere buurt te kunnen aarden.

Hoewel sommige bewoners dus benadrukken niet weg te willen uit Oost, vanwege de aanwezigheid van een hechte vrienden- en/of kennissenkring, prijst de ander juist de afwezigheid van bemoeiingen van de burens in Oost: *'In sommige buurten kun je eruit liggen [...] maar hier heb je leuke contacten, zonder dat het meteen heel close is'*.

De ene bewoner benadrukt dus de sociale cohesie als belangrijk punt om niet weg te willen uit Oost, terwijl de ander juist niet weg lijkt te willen vanwege de faciliteiten. Maar wat is nou uiteindelijk belangrijker? Hier is de groep het al snel over eens: *'Het gaat om het geheel, vooral als je ouder wordt, en alles wat je nodig hebt is te vinden in Oost'*.

Woongroepen

Hoe denken de deelnemers over het wonen in een woongroep? De meningen hierover blijken verdeeld te zijn. De een denkt dat er veel verplichtingen zijn binnen een woongroep en volgens de ander valt dit wel mee: *'Je moet er van houden, maar het concept is goed, je bent niet gedwongen om er aan mee te doen'*. Volgens meerdere deelnemers is er bij de woongroep op de Kruisstraat geen gevoel van verplichting en wordt er zelden samen gegeten. Elkaar helpen, een gezamenlijk ruimte waar je elkaar kunt ontmoeten etc. worden door hen als een voordeel gezien. Sommige deelnemers zien een woongroep wel zitten en een enkeling is zelfs al gaan kijken bij een woongroep of staat op de wachtlijst.

Niet iedereen is echter te spreken over het wonen in een woongroep. Zelfstandigheid en vrijheid is voor een aantal mensen dusdanig belangrijk, waardoor zij een woongroep niet zien zitten. Zij denken dat zij hierdoor geen privacy meer hebben, er veel geroddel is, er veel verplichtingen zijn en dat de woningen te klein zijn. Waar de een het gebrek aan privacy als een nadeel ziet, is de ander hier juist bij gebaad. Al met al is het wonen in een woongroep voor meerdere senioren wel een optie. Voor een aantal van hen geldt dat zij hier alleen interesse in hebben indien e.e.a. zonder al te veel verplichtingen kan en er ook koopwoningen zijn.

Het wereldje van de ouderen

Ondanks dat sommige bewoners het concept van een woongroep wel zien zitten, blijkt juist de diversiteit aan mensen van verschillende leeftijdsgroepen in de woonomgeving erg belangrijk voor hen te zijn. *'Waarom moeten seniorenwoningen bij elkaar in clusters wonen [...], waarom moeten ouderen apart gezet worden?'*. Juist de mix tussen jong en oud blijkt voor velen belangrijk te zijn. *'Een mix is gezonder, dan alleen maar senioren bij elkaar'*. Een van de deelnemers spreekt over zijn straat, waar *'van alles wat woont, van kleine kinderen tot ikzelf'*, iets wat hij erg waardeert. Een andere deelnemer spreekt lovend over een wijk in Leusden, waarbij alle hoekwoningen voor senioren zijn gebouwd. Dit zouden meer projectontwikkelaars kunnen doen meent hij. De anderen zijn het met hem eens: *'Anders kom je terecht in het wereldje van de ouderen'*.

Wat kan er anders in Oost?

Hoewel de wijk alom wordt geprezen om de legio faciliteiten die in deze wijk aanwezig zijn, worden er tijdens de focusgroepen ook een aantal punten aangestipt die beter zouden kunnen in de wijk. Hieronder volgt een opsomming van de genoemde verbeterpunten die tijdens de gesprekken benoemd zijn:

- Er zijn veel gevaarlijke verkeerssituaties met drukke oversteekplaatsen. Op de Nachtegaalstraat-Burgemeester Reigerstraat zijn er veel te weinig voetgangersoversteekplaatsen;
- Het Steven Butendiekplateau is rolstoelenvriendelijk, je moet altijd een trap op. Dit is ook onhandig voor jonge mensen met kinderen in een wandelwagen;
- In zijn algemeenheid zijn veel plekken niet toegankelijk voor rolstoelen en rollators;
- Een deelnemer benoemt het warmwater zwemmen voor senioren. Dit is nu wel mogelijk in een revalidatiecentrum, maar er zijn te weinig deelnemers. In zwembad Krommerijn is het water te koud;
- Op veel plaatsen ontbreekt het aan oplaadpunten voor een scootmobiel.

Naast verbeterpunten in Oost zelf, worden er ook punten genoemd die op stadsniveau gelden. De chaos in- en om het Centraal Station wat betreft verkeersdrukke en de afwezigheid van fietsrekken zijn hier voorbeelden van. Er wordt benadrukt dat slechte oversteekplaatsen, met name op een hogere leeftijd, erg lastig zijn voor senioren.

Wat verder opviel tijdens de focusgroepen, is de onbekendheid met de ondersteuning die de gemeente kan bieden in het faciliteren van aanpassingen in het huis. Een deelnemer vertelt over een kennis die aanpassingen heeft laten doen in het huis (o.a. een traplift), wat vergoed is door de gemeente. Maar hoe het precies geregeld is en wie hiervoor in aanmerking komt is voor een grote meerderheid onbekend. Tevens vragen sommige deelnemers zich af of er überhaupt wel beleid is t.o.v seniorenwoningen: *'Als er ruimte vrijkomt, in hoeverre wordt er dan aan senioren gedacht? Niet. Als er kansen zijn, dan laat de gemeente ze liggen'*. Daarnaast geven deelnemers aan dat de gemeente meer informatie zou moeten verstrekken over de woonmogelijkheden van ouderen en de voorzieningen waarin de gemeente kan faciliteren. Een overzicht van de locaties waar de seniorenwoningen zich bevinden over heel de stad is gewenst.

Samenvatting / Conclusies

In voorgaande hoofdstukken kwamen de resultaten van het onderzoek uitgebreid aan bod. Met deze informatie kan in dit hoofdstuk antwoord worden gegeven op de verschillende onderzoeksvragen die de basis vormden voor de uitvoering van dit onderzoek.

1. Hoe tevreden zijn de senioren in Utrecht Oost met hun huidige woning?

Uit de onderzoeksresultaten kunnen we concluderen dat 55-Plusers in Utrecht Oost over het algemeen (zeer) tevreden zijn over diverse onderdelen van hun huidige woning. Dit blijkt uit de hoge rapportcijfers die worden uitgedeeld over diverse aspecten van de woning. Voor de grootte van de woning wordt de hoogste waardering gegeven. Daarnaast wordt de woning als geheel en de uitstraling van de woning bijzonder hoog gewaardeerd. Dit geldt ook, hoewel in iets mindere mate, voor het balkon en/of de tuin en het aantal kamers in de woning, gevolgd door de ruime tevredenheid over het onderhoud van de woning, de keuken en het sanitair/de badkamer. De senioren zijn dus tevreden over hetgeen wél aanwezig is in hun woning. Dit betekent echter niet dat zij bepaalde wooneisen missen in hun huidige woning, zoals in de volgende paragraaf aan bod komt.

2. Aan welke eisen moet de seniorenhuisvesting nu en in de toekomst voldoen?

2.1 Eisen (fysieke) woning huidige situatie

Driekwart van de senioren woont op dit moment in een eengezinswoning. Dit woningtype is ook het populairst onder de bewoners; meer dan de helft van de senioren wil graag in een eengezinswoning wonen. Desondanks blijkt juist de eengezinswoning het type woning te zijn waar (relatief) de meeste senioren vanaf willen. Het appartement en de (semi)-zelfstandige seniorenwoning winnen het meest aan populariteit. De 'geïnteresseerden' in deze woningtypes wonen hier op dit moment veelal (nog) niet. We kunnen dus concluderen dat er een groep van ongeveer 1.300 senioren is die op dit moment in eengezinswoning woont, maar eigenlijk liever in een (semi)-zelfstandige seniorenwoning of appartement zouden wil wonen.

Opvallend genoeg hebben de senioren binnen de categorie 'modaal of beneden modaal' relatief veel behoefte aan een (semi-) zelfstandige seniorenwoning (700 senioren), terwijl de groep 'boven modaal' veel vaker behoefte heeft aan een eengezinswoning (1.550 senioren). Wellicht hangt dit samen met de (financiële) mogelijkheid die de groep 'boven modaal' heeft om aanpassingen in en om het huis te realiseren om zo lang mogelijk in hun huidige (eengezins)woning te kunnen blijven wonen.

De senioren wonen op dit moment gemiddeld genomen in grote huizen met een gemiddeld woonoppervlak van 135 m². Maar liefst 2.900 senioren in Oost wonen in een woning die groter is dan 100 m². Ook het gemiddeld aantal kamers van de woningen van de senioren is met 5,3 kamers groot te noemen. Er is echter lang niet altijd behoefte aan een huis van dergelijke omvang en met zoveel kamers. Het gewenste aantal kamers is gemiddeld 4,5 en het gemiddeld gewenste woonoppervlak is 117 m². De senioren zijn dus wel bereid om iets aan woonoppervlak en aantal kamers in te leveren, maar erg groot is het verschil tussen de huidige situatie en de behoefte gemiddeld genomen niet. Het verschil in woonwens wat betreft gewenst woonoppervlak en aantal kamers tussen de groep 'modaal of beneden modaal' en de groep 'boven modaal' is wel opvallend groot. De eerstgenoemde groep heeft gemiddeld genomen behoefte aan een woning met 3,7 kamers en een woonoppervlak van 78 m², terwijl de groep 'boven modaal' een woning met 5,3 kamers en een woonoppervlak van 180 m² wenst.

Bijna de helft van de senioren in Oost (zo'n 2.000 personen) heeft behoefte aan een gelijkvloerse woning, waarbij (logischerwijs) zowel de slaapkamer als de badkamer zich op dezelfde etage bevinden. Helaas heeft slechts een kwart van de senioren (1.200 mensen) op dit moment een gelijkvloerse woning en is er een groep van meer dan een vijfde die op dit moment niet over een gelijkvloerse woning beschikt (nog zo'n 1.000 senioren), terwijl zij hier op dit moment wel behoefte aan hebben. Ook de toegankelijkheid voor een rolstoel of rollator is voor veel senioren (een derde, oftewel 1.400 personen) wenselijk. Daarnaast heeft een kwart (1.200) van de senioren een aangepaste badkamer als woonwens en is voor nagenoeg een zesde van de senioren (760) de

aanwezigheid van een traplift van belang. Ook bij deze aspecten valt op dat het aandeel senioren dat behoefte heeft aan dergelijke aspecten in de woning hoger is dan het aandeel senioren dat hier in de huidige situatie ook al over beschikt. Minimaal 450 bewoners (één op de 10) beschikt in de huidige situatie niet over deze faciliteiten terwijl zij hier wel behoefte aan hebben. De toegankelijkheid voor een rolstoel vormt een uitzondering op het voorgaande. Opvallend genoeg is het aandeel senioren dat beschikt over een woning die toegankelijk is voor een rolstoel lager dan de groep respondenten die hier behoefte aan hebben. Desondanks blijkt alsnog bijna een op de zeven senioren (600 personen) juist geen woning te hebben die toegankelijk is voor een rolstoel/rollator, terwijl zij hier wel behoefte aan hebben. Uit bovenstaande kunnen we concluderen dat er een discrepantie is wat betreft de verdeling van woningen met de nodige faciliteiten die het wonen voor senioren vergemakkelijken over de groep senioren die hier daadwerkelijk behoefte aan hebben.

2.2. Eisen (zorg) voorzieningen in de woonomgeving huidige situatie

Senioren hebben veelal behoefte aan verschillende voorzieningen in hun woonomgeving. Vooral de aanwezigheid van winkels, groen en een ziekenhuis zijn belangrijke wooneisen. We kunnen concluderen dat de aanwezigheid van verschillende (zorg) voorzieningen in de omgeving een belangrijke wooneis voor de senioren is. Zij willen het liefst alle faciliteiten, van winkels en openbaar vervoer tot zorginstellingen, in hun nabije hebben. De aanwezigheid van deze faciliteiten in Oost wordt bijzonder gewaardeerd en dit blijkt voor hen een van de twee hoofdredenen (samen met het opgebouwde sociale netwerk in Oost), om niet uit Oost weg te willen. Daarnaast kwam aan het licht dat het voor senioren erg belangrijk blijkt te zijn om in een woonomgeving te wonen met een mix aan bewoners van jong tot oud, wat (impliciet) ook een belangrijke wooneis voor de senioren is.

2.3. Eisen woning en woonomgeving indien zorgvraag toeneemt

In het geval de zorgvraag van de senioren toe zal nemen, blijft het zo lang mogelijk behouden van de zelfstandigheid de belangrijkste wooneis voor de senioren. Slechts 7% zou kiezen voor professionele en persoonlijke zorg in een onzelfstandige woning (zo'n 300 senioren). Wat betreft de woning zelf blijken aanpassingen in en om het huis en een gelijkvloerse woning voor ruim driekwart van de senioren belangrijk gevonden te worden indien de zorgvraag toeneemt. Wat betreft de eisen aan de omgeving blijkt dat de nabijheid van winkels, de bereikbaarheid, de nabijheid van zorgvoorzieningen en groen in de omgeving bijzonder belangrijk is voor senioren. Daarnaast is de wooneis om in Utrecht Oost te blijven wonen voor driekwart van de senioren erg belangrijk. De nabijheid van welzijnsactiviteiten bij een toenemende zorgvraag blijkt slechts voor een derde van de senioren belangrijk gevonden te worden.

3. Welk deel van de senioren in Utrecht Oost wil op dit moment verhuizen omdat de huidige woning niet (meer) passend is?

Uit het kwantitatieve deel van het onderzoek bleek dat 1.050 senioren in Oost (eventueel) bereid zijn te verhuizen (22%) en dat slechts een zeer beperkt deel hiervan al actief op zoek is naar een woning (slechts 150 personen). Gecombineerd met de lange woonduur in hun huidige woning (gemiddeld maar liefst 26 jaar!) kan wellicht geconcludeerd worden dat senioren in Oost 'huiverig' zijn om te verhuizen. Ze zijn als het ware 'vastgeroest' in hun huidige woning.

Desondanks geven de resultaten uit het kwalitatieve deel van het onderzoek aan dat het aandeel potentiële verhuizers wellicht groter is. De senioren willen wel verhuizen, maar gezien het (extreem) lage aanbod van seniorenwoningen in Oost gecombineerd met het feit dat zij veelal niet uit Oost willen verhuizen, is hun wooneis onrealistisch. Driekwart van de senioren wil niet uit Oost verhuizen. Belangrijke redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van alle benodigde faciliteiten in Oost en het jarenlange opgebouwde sociale netwerk. Op basis van deze onrealistische wooneis kiezen zij er hierdoor voor om niet te verhuizen. We kunnen dus (met enige voorzichtigheid) concluderen dat er wel een behoorlijke groep senioren is die zou willen verhuizen, maar dat zij zich hierin belemmerd voelen door de huidige woningmarktsituatie in Oost.

Tweederde van de groep 'potentiële verhuizers' mist op dit moment een fysiek aspect in zijn of haar woning. Bovendien blijkt de groep senioren die een faciliteit mist in de huidige woonsituatie relatief vaker geneigd om te verhuizen. We kunnen hieruit (voorzichtig) concluderen dat de reden om te verhuizen vaak veroorzaakt wordt doordat de huidige woning niet meer passend is.

4. Is er een groep senioren die wil investeren in seniorenwoningen met een hoog comfort- en voorzieningenniveau?

Uit het kwantitatieve deel van het onderzoek bleek dat een derde van de senioren die in een seniorenwoning zouden willen wonen, bereid is om te investeren in een seniorenwoning met een hoog comfort- en voorzieningenniveau. Daarnaast is er nog een groep van nagenoeg dezelfde omvang die misschien bereid is tot deze investering. De bereidheid tot investering indien de gemeente hierin praktische ondersteuning zou bieden bleek een gering verschil te maken in de investeringsbereidheid van de senioren. Desondanks kwam tijdens de verdiepende focusgroepen naar voren dat, waar het gaat om verbouwingen in en om het huis, veel onduidelijkheid is over de ondersteuningsmogelijkheden die de gemeente kan bieden. Daarnaast kwam ook aan het licht dat senioren, binnen hun financiële mogelijkheden, best bereid zijn om extra investeringen te doen. Wellicht zal de verbetering van het communiceren van de mogelijkheden van (praktische) ondersteuning door de gemeente een positieve invloed kunnen hebben op hun investeringsbereidheid.

5. Advies

Hoofdconclusie

Al met al kan geconcludeerd worden dat de woningen van senioren in Oost lang niet altijd voldoen aan de eisen die senioren aan de woning hebben om het wonen op hogere leeftijd gemakkelijk te maken. Door de aanwezigheid van allerlei faciliteiten en voorzieningen in Oost en het jarenlang opgebouwde sociale netwerk willen zij absoluut niet weg uit hun wijk. Het beperkte aanbod aan seniorenwoningen in Oost, het feit dat de senioren niet weg willen uit hun wijk en de huiverigheid die ze wellicht voelen om naar zo veel jaar hun woning te verlaten, zorgt ervoor dat senioren er niet snel voor kiezen om te verhuizen en 'blijven zitten waar ze zitten'.

Aanbevelingen

De eerste aanbeveling is het vergroten van het bestaande aanbod aan woningen die beschikken over de nodige faciliteiten om het wonen op hogere leeftijd te vergemakkelijken in Utrecht Oost. Er moet dan gedacht worden aan woningen die gelijkvloers zijn en/of over een traplift beschikken en aangepaste badkamers. De verhuisgeneigdheid van senioren zou bij een toename van geschikt aanbod flink kunnen toenemen.

Verder is het van belang dat er bij de realisatie van dergelijke woningen rekening gehouden wordt met de wens van senioren om in een woonomgeving te wonen met een mix van jong en oud. Hiertoe zullen seniorenwoningen niet vanzelfsprekend in clusters aangeboden moeten worden, maar kan gedacht worden aan woonblokken waar op bepaalde plekken (bijvoorbeeld alle hoekwoningen) woningen specifiek ingericht worden voor senioren. Hier zou tijdens projectontwikkeling al over nagedacht moeten worden, zodat bij de realisatie van nieuwe buurtjes al rekening gehouden kan worden met de specifieke wensen van senioren.

Een andere aanbeveling is goed te onderzoeken of senioren in Utrecht Oost wellicht eerder getriggerd kunnen worden te verhuizen indien ze huurwoningen aangeboden krijgen. Wellicht dat namelijk veel senioren huiverig zijn om te verhuizen omdat ze direct aan een nieuwe koopwoning denken, met alle rompslomp van dien. Financieel gezien is kopen geen probleem voor veel senioren in Utrecht Oost maar is men echter bang voor investeringsrisico's wat hen er van weerhoudt te kopen. Aan de ene kant kan gepleit worden senioren bewust te maken van de daadwerkelijke risico's (die wellicht kleiner zijn dan met in eerste instantie denkt) die kopen met zich meebrengt en aan de andere kant kan wellicht de huursector gepromoot worden. Woningen met een zeer hoog comfortgehalte én toegerust op de toekomst zouden wel eens zeer in trek kunnen worden bij de senioren die op dit moment nog een dure en veel te grote koopwoning wonen.

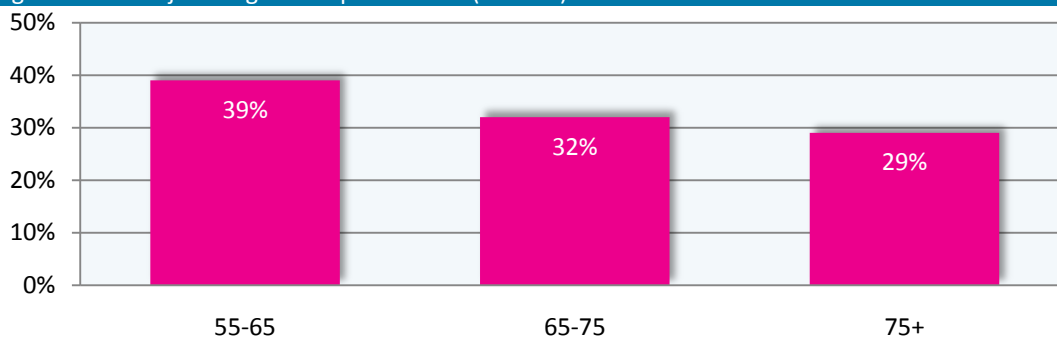
Een andere aanbeveling is het ontwikkelen van beleid gericht op het activeren van senioren wat betreft het nadenken over hun toekomstige woonomgeving. Er is slechts een beperkt deel van de senioren dat op dit moment actief nadent en op zoek is naar een woning. Daarnaast lijken de senioren huiverig te zijn om hun woning te verlaten. Door senioren bewust te maken van de voordelen en de toename van comfort indien zij verhuizen, zal de verhuisgeneigdheid ook toenemen.

Naast allerlei aanbevelingen om senioren eerder te laten verhuizen, kan er ook naar gestreefd worden om de woonomgeving aan te passen aan de wensen van de senioren. In lijn met het voorgaande is het van belang dat de senioren beter op de hoogte worden gebracht van de mogelijkheden die de gemeente kan bieden aan praktische hulp ter ondersteuning van de realisatie van seniorenhuisvesting. Door de bewoners actief te informeren over de ondersteuningsmogelijkheden die de gemeente kan bieden, zullen zij naar verwachting eerder bereid zijn om te investeren in faciliteiten in de woning die het wonen op hoge leeftijd vergemakkelijken.

Bijlage 1: Achtergrondgegevens respondenten

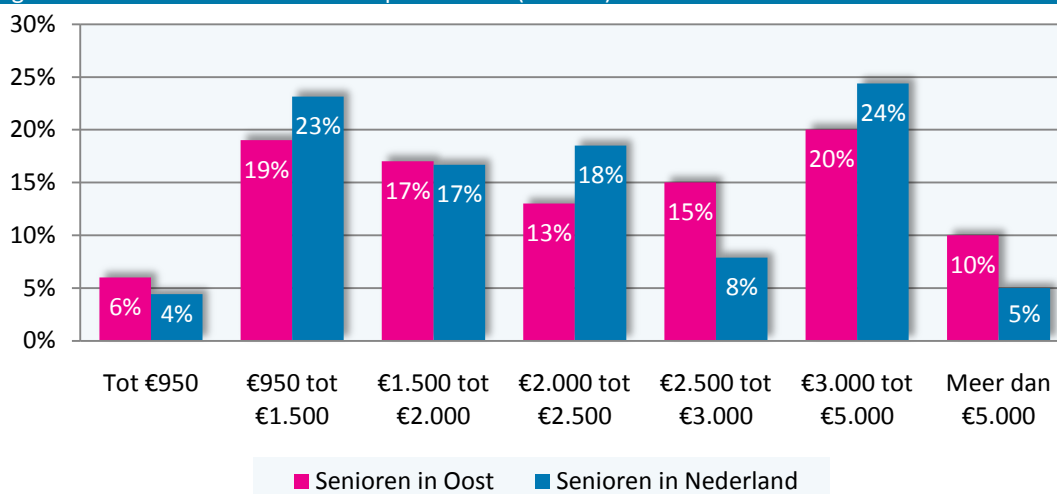
Onderstaande figuren tonen enkele achtergrondgegevens van de respondenten.

Figuur 24: Leeftijdscategorie respondenten (n = 417)

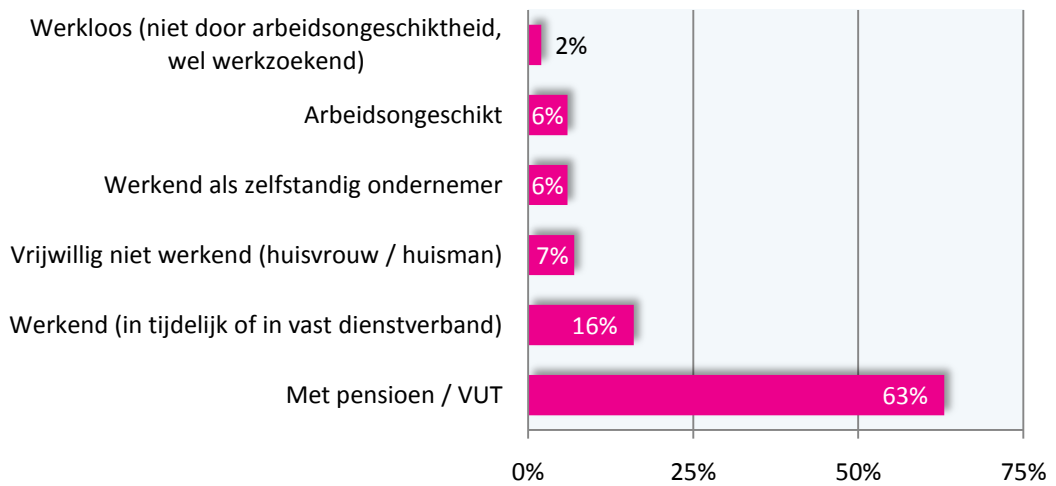
Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

Figuur 25: Netto maandinkomen respondenten (n = 360)

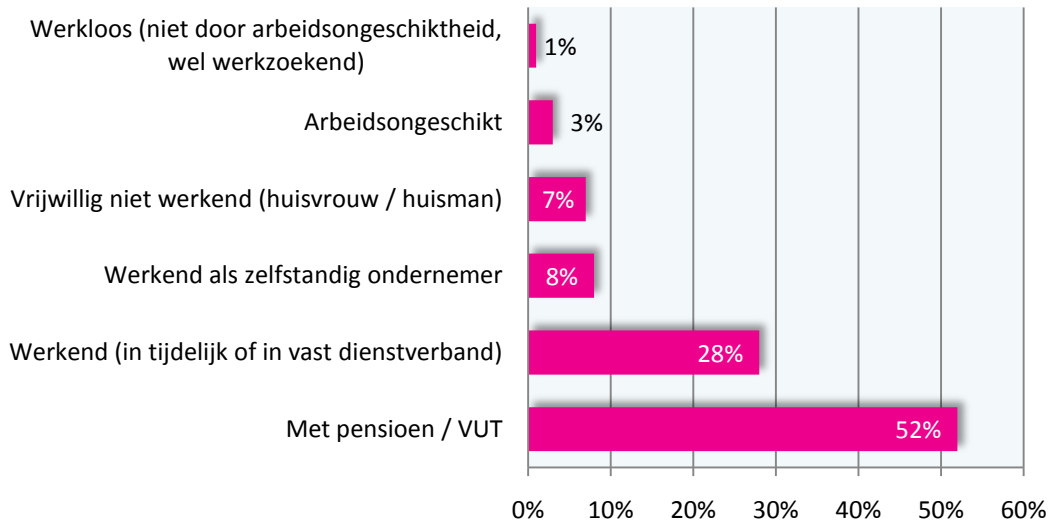
Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

Figuur 26: Huidige arbeidsrelatie respondenten (n = 418)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010

Figuur 27: Huidige arbeidsrelatie partner respondenten (n = 217)

Bron: Labyrinth Onderzoek & Advies, 2010